

หมวด ๕ ศาลชั้นต้น

บทที่ ๑

ตอนที่ ๑

ศาลแขวง

ศาลแขวงเป็นศาลที่ตั้งขึ้นเพื่อแบ่งเบาภาระการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลใหญ่ ๆ คือ ศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลอาญกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญธนบุรีและศาลจังหวัด โดยแบ่งเอาคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญามาพิจารณาพิพากษาในศาลแขวง โดยเหตุนี้เองจะเห็นได้ว่า ศาลแขวงมิได้ตั้งอยู่ลอย ๆ ในจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง โดยในจังหวัดนั้นมิได้มีศาลจังหวัดตั้งอยู่ กล่าวคือ ศาลแขวงจะตั้งช้อนอยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัดแต่ละศาล ศาลจังหวัดจึงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ร่วมกันไปกับศาลแขวงด้วย แต่ศาลจังหวัดกับศาลแขวงแบ่งอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ เหล่านี้กันอย่างไร จะได้กล่าวต่อไปข้างหน้า

ตอนที่ ๒

เขตอำนาจศาลแขวง

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๔(๑) บัญญัติว่า “ศาลแขวงมีเขตตามที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงได้กำหนดไว้^(๑) เดิมศาลแขวงมีอยู่เพียง ๓ ศาลด้วยกัน โดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงสำหรับจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี พ.ศ. ๒๔๗๘ บัญญัติให้จัดตั้งศาลแขวงขึ้น ๓ ศาล คือ (๑) ศาลแขวงพระนครใต้ (๒) ศาลแขวงพระนครเหนือ และ

(๑) โปรดดูพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๓๒ มาตรา ๖

(๓) ศาลแขวงธนบุรี และให้ศาลแขวงทั้งสามมีเขตตลอดศาลปรีสภากี ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ ซึ่งมีอยู่ก่อนวันใช้พระราชบัญญัติโดยลำดับ

เขตของศาลปรีสภากีทั้งสามมีอยู่ตามประกาศว่าด้วยการแบ่งแขวงของศาลปรีสภากีทั้งสี่ศาลในกรุงเทพฯ ร.ศ. ๑๑๓ และที่แก้ไขโดยประกาศยกเลิกศาลปรีสภากี ๔ ร.ศ. ๑๑๔ ซึ่งกำหนดเขตศาลไว้ดังนี้

๑. ศาลปรีสภากี ๑ อยู่จังหวัดพระนครตอนใต้ ทิศเหนือตั้งแต่ปากคลองโอง่าง (คือคลองรอบกรุงในปัจจุบัน) ตอนใต้ ไปตามฝั่งคลองโอง่างฝั่งใต้จนถึงคลองแยกมหานคร แล้วเลี้ยวไปตามคลองมหานครฝั่งใต้จนถึงคลองแสนแสบต่อไปจนถึงเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา (ปัจจุบันจัดเขตมีนบุรี) ทิศใต้ตั้งแต่ปากคลองโอง่างตอนใต้ลงไปตามฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาปากตะวันออกจนจดเขตจังหวัดสมุทรปราการ ส่วนหมายเขตนอกจากนี้ติดต่อกับอำเภอมีนบุรี อำเภอลาดกระบัง จังหวัดพระนครและจังหวัดสมุทรปราการ เขตที่กล่าวมาข้างต้นนี้คือเขตของศาลแขวงพระนครใต้

๒. ศาลปรีสภากี ๒ อยู่จังหวัดพระนครตอนเหนือ ทิศใต้ตั้งแต่ปากคลองโอง่างตอนใต้ ไปตามฝั่งคลองโอง่างฝั่งใต้จนถึงคลองแยกมหานคร แล้วเลี้ยวไปตามคลองมหานครฝั่งใต้จนถึงคลองแสนแสบต่อไปจนถึงเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา (ปัจจุบันจัดเขตมีนบุรี) ทิศตะวันตกตั้งแต่ปากคลองโอง่างตอนใต้ขึ้นไปตามฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาปากตะวันออกจนถึงที่ต่อแดนจังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี เขตดังกล่าวคือเขตศาลแขวงพระนครเหนือ ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจศาลแขวงพระนครเหนือ พ.ศ. ๒๕๓๔ ซึ่งประกาศใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๔ โดยพระราชกฤษฎีกา มาตรา ๓ กำหนดให้ศาลแขวงพระนครเหนือมีเขตอำนาจในเขตจตุจักร เขตดอนเมือง เขตบางกะปิ เขตบางเขน เฉพาะในแขวงคลองถนนและแขวงอนุสาวรีย์ เขตบางซื่อ เขตบึงกุ่ม เฉพาะในแขวงคลองกุ่ม เขตลาดพร้าว เฉพาะในแขวงลาดพร้าว และเขตห้วยขวาง

๓. ศาลปรีสภากี ๓ มีเขตอำนาจตลอดจังหวัดธนบุรีเดิมทั้งหมด รวมทั้งเขตแม่น้ำเจ้าพระยาที่ผ่านจังหวัดธนบุรีทั้งสาย เขตดังกล่าวคือเขตศาลแขวงธนบุรี

เนื่องจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalในศาลแขวง พ.ศ. ๒๔๔๔ มาตรา ๓ วรรคแรก บัญญัติว่า “ให้ตั้งศาลแขวงตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรมขึ้นในทุกจังหวัด ในจังหวัดหนึ่งจะมีศาลแขวงกี่ศาลและมีเขตอำนาจเพียงใดและจะเปิดทำการได้เมื่อใดให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา” ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ จึงได้มีพระราชกฤษฎีกาให้เปิดศาลแขวง พ.ศ. ๒๕๐๐ ให้เปิดศาลแขวงขึ้นในจังหวัดต่าง ๆ รวม ๑๗ ศาล โดยให้ศาลแขวงเหล่านี้มีเขตอำนาจเฉพาะอำเภอเมืองของจังหวัดที่ตั้งศาลแขวงนั้น ๆ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐

ได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจศาลแขวงสงขลา พ.ศ. ๒๕๑๐ ขยายเขตอำนาจศาลแขวงสงขลาไปถึงอำเภอหาดใหญ่อีกอำเภอหนึ่ง ต่อมาได้มีการขยายอำนาจของศาลแขวงทั้งสิบเจ็ดศาลนี้ออกไปอีกตามพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจศาลแขวง พ.ศ. ๒๕๑๗, ๒๕๒๓ และ ๒๕๒๗ และได้มีพระราชกฤษฎีกาเปิดทำการศาลแขวงเพิ่มขึ้นอีกในหลายจังหวัด ในปัจจุบันจึงมีศาลแขวงเพิ่มขึ้นในจังหวัดใหญ่ๆ อีกหลายจังหวัดด้วยกัน

นอกจากศาลแขวงที่มีพระราชกฤษฎีกาเปิดขึ้นใหม่แล้ว ศาลแขวงเดิมที่มีอยู่ก่อนในกรุงเทพมหานคร คือศาลแขวงพระนครใต้ ศาลแขวงพระนครเหนือ และศาลแขวงธนบุรีนั้น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalในศาลแขวง พ.ศ. ๒๔๘๙ มาตรา ๓ วรรคสองบัญญัติว่า “ศาลแขวงที่ได้ตั้งขึ้นก่อนวันพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับให้คงมีอยู่ต่อไป และมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้” ศาลแขวงดังกล่าวทั้งสามในกรุงเทพมหานคร จึงยังคงทำการอยู่ต่อไปตามเขตอำนาจที่ได้กล่าวข้างต้นจนกระทั่งได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจศาลแขวงพระนครใต้ ศาลแขวงพระนครเหนือ และศาลแขวงธนบุรี กับกำหนดเขตอำนาจและวันเปิดทำการของศาลแขวงพระโขนง ศาลแขวงดุสิต และศาลแขวงตลิ่งชันขึ้น ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๓๒ เขตอำนาจของศาลทั้งสามดังกล่าวข้างต้นจึงเปลี่ยนแปลงไป และมีศาลแขวงใหม่เกิดขึ้นอีก ๓ ศาลในกรุงเทพมหานคร ดังปรากฏตามมาตรา ๓ และมาตรา ๔ แห่งพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว คือ

“มาตรา ๓ ให้เปลี่ยนแปลงเขตอำนาจศาลแขวงพระนครใต้ ศาลแขวงพระนครเหนือ และศาลแขวงธนบุรี ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงสำหรับจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี พุทธศักราช ๒๔๗๘ โดยให้มีเขตอำนาจดังต่อไปนี้

(๑) ศาลแขวงพระนครใต้ มีเขตอำนาจในเขตบางรัก เขตปทุมวัน เขตสัมพันธวงศ์ และเขตยานนาวา

(๒) ศาลแขวงพระนครเหนือ มีเขตอำนาจในเขตดุสิตเฉพาะในแขวงบางซื่อ เขตบางกะปิ เขตบางเขน และเขตห้วยขวาง

(๓) ศาลแขวงธนบุรี มีเขตอำนาจในเขตคลองสาน เขตธนบุรี เขตบางขุนเทียน และเขตราษฎร์บูรณะ”

“มาตรา ๔ ในกรุงเทพมหานครให้มีศาลแขวงเพิ่มขึ้นอีก ๓ ศาล คือ ศาลแขวงพระโขนง ศาลแขวงดุสิต และศาลแขวงตลิ่งชัน และมีเขตอำนาจดังต่อไปนี้

(๑) ศาลแขวงพระโขนง มีเขตอำนาจในเขตพระโขนง

(๒) ศาลแขวงดุสิต มีเขตอำนาจในเขตดุสิตนอกจากแขวงบางซื่อ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย เขตพญาไท และเขตพระนคร

(๓) ศาลแขวงตลิ่งชัน มีเขตอำนาจในเขตตลิ่งชัน เขตบางกอกน้อย เขตบางกอกใหญ่ เขตภาษีเจริญ และเขตหนองแขม”

สำหรับศาลแขวงทั้งสามที่เปิดใหม่นั้น พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวให้เปิดทำการตั้งแต่วันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นต้นไป

ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาเปิดทำการศาลแขวงปทุมวันเพิ่มขึ้นอีกศาลหนึ่ง เขตอำนาจของศาลแขวงพระนครใต้เดิมจึงเปลี่ยนแปลงไปอีกครั้งหนึ่ง

ตอนที่ ๓

ศาลแขวงกลางคืน

เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนตามอำเภอชั้นนอกของจังหวัดพระนครและธนบุรี กระทรวงยุติธรรมได้ทดลองเปิดศาลแขวงกลางคืนขึ้นเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๐๐ โดยกำหนดให้ผู้พิพากษาศาลแขวงไปนั่งทำการพิจารณาพิพากษาคดีในเวลากลางคืน ตั้งแต่ ๑๔ ถึง ๒๒ นาฬิกา ทุกคืน เว้นวันอาทิตย์ โดย

ศาลแขวงพระนครใต้ไปนั่ง ณ ที่ว่าการอำเภอพระโขนง

ศาลแขวงพระนครเหนือไปนั่ง ณ ที่ว่าการอำเภอบางกะปิและอำเภอบางเขน ซึ่งจะเปิดทำการสลับกันคืนวันคืน

ศาลแขวงธนบุรีไปนั่ง ณ ที่ว่าการอำเภอภาษีเจริญ

ผู้พิพากษาที่ไปนั่งพิจารณาคดีเป็นศาลแขวงกลางคืนเป็นผู้พิพากษาศาลแขวงซึ่งท้องที่อำเภอนั้นอยู่ในเขตอำนาจ ส่วนคดีที่จะได้รับการพิจารณานั้น ต้องเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงจะอยู่ในเขตอำนาจศาลแขวงใดก็ได้ แต่ต้องเป็นคดีที่อยู่ในเขตอำนาจที่ศาลแขวงทั้งสามนั้นตั้งอยู่เท่านั้น

ศาลแขวงกลางคืนดำเนินการพิจารณาอยู่ได้ไม่ถึงปีก็เลิกไป เพราะคดีมีน้อย ไม่ได้ผลตามที่ทางการได้คาดหมายไว้

ศาลแขวงกลางคืนเป็นศาลเคลื่อนที่ และจัดตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๕ ที่บัญญัติว่า “ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินหรือเป็นการจำเป็น ศาลจะมีคำสั่งกำหนดการนั่งพิจารณา ณ สถานที่อื่นหรือในวันหยุดงานหรือในเวลาใด ๆ ก็ได้” ศาลแขวงกลางคืนจึงไม่ใช่ศาลชั่วคราวตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๕

อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๕ เป็นอำนาจของศาลที่จะกำหนดนั่งพิจารณา ณ สถานที่อื่นได้เองถ้าเป็นการจำเป็น ซึ่งส่วนมากศาลจะใช้ในกรณีออกไปเผชิญสืบ ณ สถานที่อื่นนอกที่ตั้งของศาลในเขตอำนาจศาลนั้น ในกรณีที่จะไปตั้งศาลเคลื่อนที่ เช่นศาลแขวงกลางคืน ศาลที่พิจารณาคดีตามปกติไม่เคยกระทำ ทั้งนี้เกี่ยวกับสถานที่ตั้ง ซึ่งจำเป็นต้องติดต่อกับเจ้าหน้าที่ในท้องที่นั้น และต้องมีเจ้าหน้าที่ธุรการดำเนินการและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ซึ่งต้องมีงบประมาณค่าใช้จ่ายซึ่งศาลไม่อาจดำเนินการได้เอง กระทรวงยุติธรรมโดยคำแนะนำของศาลเกี่ยวกับเรื่องนี้ จึงมักจะเป็นผู้เริ่มดำเนินการ

ตอนที่ ๔

ศาลแขวงสาขาในกรุงเทพมหานคร

เพื่ออำนวยความสะดวกแก่คู่ความในคดีอาญาเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เกิดขึ้นในเขตอำนาจของศาลแขวงพระนครใต้และศาลแขวงธนบุรี กระทรวงยุติธรรมจึงได้เปิดศาลแขวงสาขาในกรุงเทพมหานครขึ้น ๓ แห่ง คือ ศาลแขวงพระนครใต้สาขาพระโขนง ซึ่งมีเขตอำนาจเกี่ยวกับคดีอาญาที่เกิดขึ้นในท้องที่หรืออยู่ในอำนาจของสถานีตำรวจนครบาลพระโขนง คลองตัน ท้องหล่อ ประเวศ บางนา และท่าเรือ และศาลแขวงพระนครใต้สาขาปทุมวัน ซึ่งมีเขตอำนาจเกี่ยวกับคดีอาญาที่เกิดขึ้นในท้องที่หรืออยู่ในอำนาจของสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน สถานีตำรวจนครบาลพลับพลาไชย เขต ๑ สถานีตำรวจนครบาลพลับพลาไชย เขต ๒ สถานีตำรวจนครบาลจักรวรรดิ และสถานีตำรวจนครบาลสำราญราษฎร์ กับศาลแขวงธนบุรีสาขาดลิ่งชัน ซึ่งมีเขตอำนาจเกี่ยวกับคดีอาญาที่เกิดขึ้นในท้องที่หรืออยู่ในอำนาจของสถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย บางยี่ขัน บางเสาธง บางพลัด บวรมงคล วัดรวก ดลิ่งชัน และแผนก ๑ กองกำกับการ ๒ กองตำรวจรถไฟ ศาลแขวงสาขาทั้งสามนี้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาเฉพาะแต่คดีอาญาเท่าที่กำหนดไว้ในคำสั่งการนั่งพิจารณาของศาลแขวงสาขา คือ คดีอาญาซึ่งผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน รวมทั้งทำการไต่สวนและมีคำสั่งคำร้องขอรับเงินสินบนนำจับในคดีดังกล่าว กับคำร้องขอผิดฟ้อง ผากขัง และปล่อยชั่วคราวในคดีอาญา ซึ่งอยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลที่กล่าวข้างต้นเท่านั้น ส่วนคดีแพ่งยังคงทำการพิจารณาพิพากษาในศาลแขวงพระนครใต้และศาลแขวงธนบุรีดังเดิม แต่เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาเปิดทำการศาลแขวงใหม่เพิ่มเติมอีก ๓ ศาลดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเปิดทำการตั้งแต่วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๓๒ ศาลแขวงพระนครใต้สาขาพระโขนง สาขาปทุมวัน และสาขาดลิ่งชันก็กลายเป็นสภาพจากศาลแขวงสาขาไปเป็นศาลแขวงธรรมดาทั้งหมด

ตอนที่ ๕

อำนาจศาลแขวง

อำนาจศาลแขวงมีบัญญัติไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม(ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๒๕ มาตรา ๓ และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม(ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ. ๒๕๒๗ มาตรา ๑ ว่า “ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและมีอำนาจทำการไต่สวนหรือออกคำสั่งใด ๆ ซึ่งผู้พิพากษาคคนเดียรมีอำนาจดังที่ระบุไว้ในมาตรา ๒๑ และมาตรา ๒๒(๑) ถึง (๕) และเมื่อได้พิจารณาพยานหลักฐานแห่งคดีไปแล้ว เห็นว่าโทษของจำเลยควรจำคุกเกินกว่าหกเดือนหรือปรับเกินกว่าหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับนั้นอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กำหนดแล้ว ก็ให้มีอำนาจพิพากษาได้ แต่จะต้องให้ผู้พิพากษาอีกอย่างน้อยคนหนึ่งตรวจสอบสำนวนและลงลายมือชื่อในคำพิพากษาเป็นองค์คณะด้วย”

เพื่อมิให้มีการเข้าใจสับสนปะปนกันระหว่างอำนาจของศาลแขวงและอำนาจของผู้พิพากษาคคนเดียวในศาลชั้นต้น จึงขอให้ทำความเข้าใจว่า ที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นกรกล่าวถึงอำนาจของศาลแขวงเท่านั้น

อำนาจศาลแขวงมีดังต่อไปนี้

(ก) อำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๑

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๑ บัญญัติว่า “ผู้พิพากษาคคนใดคนหนึ่งมีอำนาจ

(๑) ออกหมายเรียก ออกหมายอาญา ออกหมายสั่งให้ส่งคนมาจากหรือไปยังจังหวัดอื่น

(๒) ออกคำสั่งใด ๆ ซึ่งมีใช่เป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี

(ข) อำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒ (๑) ถึง (๕)

(๑) ไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอที่ยื่นต่อศาลใดคดีแพ่ง

(๒) ไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา

(๓) ไต่สวนและมีคำสั่งในการชั้นสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

อาญา

(๔) พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินสี่หมื่นบาท

(๕) พิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ทั้งนี้จะลงโทษจำคุกเกินหก

เดือน หรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับนั้นอย่างหนึ่ง
อย่างใด หรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้วไม่ได้

อำนาจตามมาตรา ๒๑ นี้เป็นอำนาจทั่วไปของผู้พิพากษาทุกคนซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่
ประจำอยู่ในศาลใดศาลหนึ่ง แต่อำนาจตามมาตรา ๒๑ นี้ต้องจำกัดอยู่ที่อำนาจของศาลที่ผู้พิพากษา
ผู้นั้นสังกัดอยู่ เช่น ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ผู้พิพากษาศาลฎีกา
จะใช้อำนาจตามมาตรา ๒๑ นี้แต่เพียงลำพังคนเดียวไม่ได้ เพราะพระธรรมนูญศาลยุติธรรม
มาตรา ๒๔^(๑) บัญญัติไว้ชัดแจ้งว่า “ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคต้องมีผู้พิพากษาอย่าง
น้อยสองคน และศาลฎีกาอย่างน้อยสามคน จึงเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้” การ
ออกคำสั่งของผู้พิพากษาเป็นการพิจารณาอย่างหนึ่ง ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์หรือผู้พิพากษาศาล
อุทธรณ์ภาคหรือผู้พิพากษาศาลฎีกา จึงต้องออกคำสั่งครบองค์คณะผู้พิพากษา จะออกคำสั่ง
โดยผู้พิพากษาคณะเดียวดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๑ ไม่ได้

อำนาจตามมาตรา ๒๑ นอกจากจะเป็นอำนาจของผู้พิพากษาทุกคนแล้ว ศาลแขวงก็ยัง
ได้รับอำนาจตามมาตรา ๒๑ นี้ด้วยโดยอาศัยบทบัญญัติมาตรา ๑๕ แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม
อำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๑ นี้ อาจแบ่งออกได้เป็น ๒ ประการ คือ

๑. อำนาจออกหมาย และ
๒. อำนาจออกคำสั่ง

อำนาจของศาลแขวงประการแรก คือ อำนาจออกหมายเรียก ออกหมายอาญา หรือ
ออกหมายสั่งให้ส่งคนมาจากหรือไปยังจังหวัดอื่น (มาตรา ๒๑(๑))

หมายเรียก คือ หมายหรือหนังสือซึ่งเป็นคำสั่งบังคับให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งมาที่พนักงาน
สอบสวน พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือมาศาล หรือสั่งบังคับให้บุคคลใดบุคคล
หนึ่งส่งเอกสารหรือหลักฐานอย่างใดอย่างหนึ่งไปยังศาล หมายเรียกนี้ออกได้ทั้งในคดีแพ่งและ
คดีอาญา และออกได้ตลอดเวลาที่คดีนั้นยังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล การขัดขืนไม่มาตาม
หมายเรียกอาจจะถูกจับและมีโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๗๐ ฐานขัดขืนหมาย
หรือคำสั่งศาล

หมายอาญา เป็นหมายที่ออกเกี่ยวกับคดีอาญา หมายอาญาหมายถึงหนังสือบงการ
ซึ่งออกตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สั่งให้เจ้าหน้าที่ทำการ
จับ ชัง จำคุก หรือปล่อยผู้ต้องหา จำเลยหรือนักโทษ หรือให้ทำการค้น รวมทั้งสำเนาหมาย
เช่นนี้อันได้รับรองว่าถูกต้อง และคำบอกกล่าวทางโทรเลขว่าได้ออกหมายจับแล้ว

(๑) โปรดดูพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๑๒) พ.ศ. ๒๕๓๒ มาตรา ๘

หมายสั่งให้ส่งคนมาจากหรือไปยังจังหวัดอื่น การสั่งให้ส่งคนมาจากหรือไปยังจังหวัดอื่นเป็นการสั่งระหว่างหน่วยราชการด้วยกันเอง ในทางปฏิบัติจึงมิได้ทำเป็นรูปหมาย แต่ทำเป็นหนังสือราชการของศาล เป็นคำสั่งให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องส่งคนมาจากจังหวัดอื่น หรือส่งคนไปยังจังหวัดอื่น เช่น ในกรณีที่จำเลยขอตามประเด็นไปสืบพยานที่ศาลอื่น ในกรณีเช่นนี้ ศาลที่พิจารณาคดีนั้นอยู่จะมีหนังสือเป็นคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์แห่งท้องที่ที่ศาลนั้นตั้งอยู่ (เจ้าหน้าที่เรือนจำที่จำเลยในคดีนั้นถูกคุมขัง) ส่งตัวจำเลยไปคุมขังยังเรือนจำแห่งท้องที่ที่ศาลอีกจังหวัดหนึ่ง จะทำการสืบพยาน เพื่อให้ศาลนั้นมีหมายเบิกตัวจำเลยจากเรือนจำไปฟังการพิจารณาของศาลนั้นได้ เมื่อศาลจังหวัดนั้นทำการสืบพยานเสร็จแล้ว ก็จะมีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ประจำเรือนจำจังหวัดนั้นส่งตัวจำเลยคืนกลับมายังเรือนจำแห่งท้องที่ที่ศาลเจ้าของคดีตั้งอยู่

อำนาจของศาลแขวงประการที่สอง คือ อำนาจออกคำสั่งใด ๆ ซึ่งมีใช้เป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี (มาตรา ๒๑(๒))

อำนาจตามอนุมาตรานี้เป็นอำนาจซึ่งกฎหมายให้ไว้แก่ผู้พิพากษาทั่ว ๆ ไปในการที่จะออกคำสั่งเกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล โดยมีคำสั่งเอง หรือมีคำสั่งตามคำร้องคำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เช่นในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล เมื่อศาลเห็นว่าคู่ความฝ่ายหนึ่งอ้างพยานพุ่มเพื่อย ศาลจะสั่งงดสืบพยานที่จะนำสืบต่อไปของคู่ความฝ่ายนั้นเสียก็ได้^(๑) หรือในกรณีที่คู่ความยื่นคำร้อง คำขอต่าง ๆ ต่อศาล เช่น ขอรุณพยานเพิ่มเติม ขอเลื่อนการพิจารณาคดี ขอส่งประเด็นไปสืบพยานที่ศาลอื่น ดังนี้ เป็นต้น เมื่อศาลได้รับคำร้อง คำขอ ศาลก็จะต้องมีคำสั่งเกี่ยวกับคำร้อง คำขอเหล่านี้ ซึ่งผู้พิพากษาคณะเดียวกระทำได้ตามมาตรา ๒๑(๒) ศาลแขวงก็ได้รับอำนาจตามอนุมาตราเช่นเดียวกัน อำนาจตามมาตรา ๒๑(๒) จำกัดไว้ว่า คำสั่งที่จะออกโดยผู้พิพากษาคณะเดียวนั้น จะต้องเป็นคำสั่งที่มีใช้เป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี ปัญหาจึงมีว่า ข้อจำกัดอำนาจดังกล่าวนี้ผูกพันศาลแขวงหรือไม่ เมื่อพิจารณาอุบตกบัญญัติมาตรา ๒๑ แล้วจะเห็นว่า มาตรา ๒๑ เป็นบทบัญญัติซึ่งให้อำนาจแก่ผู้พิพากษาคณะเดียวไว้เป็นกลาง ๆ อำนาจตามมาตรา ๒๑ นี้จึงถูกจำกัดให้อยู่ภายในขอบอำนาจของศาลที่ผู้พิพากษาผู้นั้นสังกัดอยู่ อำนาจการออกคำสั่งของศาลแขวงตามมาตรา ๒๑(๒) ก็เช่นเดียวกัน คือศาลแขวงเป็นศาลซึ่งมีองค์คณะผู้พิพากษาคณะเดียว คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแขวงจึงกระทำโดยผู้พิพากษาคณะเดียว ผู้พิพากษาคณะเดียวของศาลแขวงจึงมีอำนาจออกคำสั่งเต็มตามอำนาจของศาลแขวง เมื่อจำเป็นต้องออกคำสั่งใด ๆ แม้คำสั่งนั้นจะเป็นคำสั่งซึ่งเป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี ผู้พิพากษาศาลแขวงก็มีอำนาจสั่งได้ เพราะแม้แต่จะทำคำพิพากษาคณะเดียว

(๑) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๗๕๑-๗๕๒/๒๕๐๕

ก็ยังทำได้ เหตุใดจึงจะทำคำสั่งซึ่งเป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีไม่ได้ ถ้ามีการจำกัดอำนาจของศาลแขวงตามมาตรา ๒๑(๒) ศาลแขวงก็จะดำเนินการพิจารณาไปไม่ได้ เช่น ในกรณีที่เกิดฟ้องร้องกันในคดีแพ่งซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลแขวง จำเลยให้การต่อสู้ว่าคดีของโจทก์ขาดอายุความ และขอให้ศาลชี้ขาดในเบื้องต้นว่า คดีนั้นขาดอายุความหรือไม่ หากศาลพิจารณาคำฟ้องของโจทก์แล้ว เห็นว่าคดีของโจทก์ขาดอายุความ จึงมีคำสั่งชี้ขาดว่าคดีนั้นขาดอายุความ คำสั่งชี้ขาดนั้นมีผลให้ต้องยกฟ้องคดีของโจทก์ และคำสั่งนั้นเป็นคำสั่งซึ่งมีผลทางอ้อมเป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี ซึ่งศาลแขวงมีอำนาจสั่งดังกล่าวได้ ไม่ต้องห้ามด้วยข้อจำกัดตามมาตรา ๒๑ (๒) ดังเหตุผลที่กล่าวข้างต้น

(ข) อำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒(๑) ถึง (๕)

อำนาจของศาลแขวงประการต่อไปอีก ๕ ประการ เป็นอำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒ ซึ่งเป็นอำนาจของผู้พิพากษาศาลชั้นต้นคนเดียว ศาลแขวงก็มีอำนาจตามมาตรา ๒๒ นี้ด้วย โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๕ แต่อำนาจของศาลแขวงมีจำกัดไม่เต็มตามมาตรา ๒๒ เหมือนผู้พิพากษาศาลชั้นต้นคนเดียว คือมีอำนาจแต่เพียงตามอนุมาตรา ๑ ถึงอนุมาตรา ๕ เท่านั้น ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะศาลแขวงเป็นศาลที่ตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นการแบ่งเบาภาระของศาลจังหวัดหรือศาลใหญ่ที่พิจารณาคดีแพ่ง คดีอาญาในกรุงเทพมหานคร จึงไม่จำเป็นที่จะต้องให้มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีได้ทุกตัวบทกฎหมายเช่นศาลดังกล่าว กฎหมายจึงกำหนดจำกัดอำนาจของศาลแขวงไว้

อำนาจของศาลแขวงประการที่สาม คือ อำนาจทำการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอที่ยื่นต่อศาลในคดีแพ่ง (มาตรา ๒๒(๑))

อำนาจของศาลแขวงประการที่สามนี้แตกต่างกับอำนาจของศาลแขวงประการที่สองคือตามมาตรา ๒๑(๒) อำนาจตามมาตรา ๒๑(๒) เป็นอำนาจทั่ว ๆ ไปของศาลที่จะออกคำสั่งโดยศาลสั่งเองหรือโดยคู่ความร้องขอ และสั่งได้ในทุกกรณีไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา ส่วนอำนาจประการที่สามตามมาตรา ๒๒(๑) นี้เป็นอำนาจที่ศาลแขวงจะกระทำต่อเมื่อคู่ความหรือบุคคลอื่นยื่นคำร้องหรือคำขอต่อศาล และคำร้องหรือคำขอนั้นต้องเป็นคำร้องหรือคำขอในคดีแพ่ง เมื่อได้รับคำร้องหรือคำขอนั้นแล้ว ศาลแขวงยังสั่งทันทีไม่ได้ ต้องทำการไต่สวนคำร้องหรือคำขอนั้นเสียก่อน แล้วจึงมีคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอนั้นตามที่ศาลจะใช้ดุลพินิจเห็นสมควร ตัวอย่างคำร้อง คำขอที่ศาลจะต้องไต่สวนก่อนมีคำสั่ง เช่น คำร้องขอให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลยก่อนมีคำพิพากษา ศาลจะต้องไต่สวนคำร้องโดยฟังจากพยานหลักฐานเสียก่อนว่ามีเหตุสมควรจะสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลยก่อนมีคำพิพากษาหรือไม่ หรือในกรณีที่

โจทก์ยื่นคำร้องขอฟ้องคดีอย่างอนาถ คือขอฟ้องคดีโดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล ศาลก็ต้องไต่สวนคำขอนั้นโดยฟังจากพยานหลักฐานที่โจทก์นำมาสืบว่า โจทก์เป็นคนยากจนไม่มีทรัพย์สินพอจะเสียค่าธรรมเนียม ในกรณีเช่นนี้ศาลจะไต่สวนด้วยว่า คดีของโจทก์มีมูลพอที่จะรับไว้พิจารณาหรือไม่ด้วย แล้วศาลจึงจะมีคำสั่งต่อไป หรือในกรณีที่มีคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแพ้คดีเพราะขาดนัดพิจารณา เมื่อคู่ความฝ่ายที่แพ้คดียื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่^(๑) ศาลแขวงก็ต้องไต่สวนคำขอนั้นก่อนที่จะมีคำสั่งต่อไป ดังนี้เป็นต้น

อำนาจของศาลแขวงประการที่สี่ คือ อำนาจทำการไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา (มาตรา ๒๒(๒))

อำนาจของศาลแขวงประการที่สี่นี้มักจะเข้าใจสับสนกันอยู่เสมอว่า ศาลแขวงมีอำนาจตามอนุมาตรา ๒ ประการ คือ อำนาจทำการไต่สวนมูลฟ้อง ประการหนึ่ง และอำนาจมีคำสั่งในคดีอาญา อีกประการหนึ่ง ซึ่งเป็นการเข้าใจผิด อำนาจในประการที่สี่นี้หมายถึงอำนาจทำการไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญาและมีคำสั่งเกี่ยวกับการไต่สวนมูลฟ้องนั้น ซึ่งเป็นเรื่องเดียวกัน ไม่ใช่คนละเรื่อง ดังที่เข้าใจสับสนกันอยู่ และการไต่สวนมูลฟ้องก็มีแต่เฉพาะในคดีอาญาเท่านั้น ในคดีแพ่งโดยปกติไม่มีการไต่สวนมูลฟ้องก่อนรับฟ้องอย่างคดีอาญา ในกรณีที่จะมีการไต่สวนในคดีแพ่งว่าคดีของโจทก์มีมูลที่จะฟ้องร้องหรือไม่ ก็คือ กรณีที่มีการขอฟ้องคดีอย่างอนาถดังที่กล่าวไว้ในอำนาจของศาลแขวงประการที่สามคือ ศาลจะไต่สวนคำขออนาถของโจทก์จนเป็นที่เชื่อได้ว่าโจทก์เป็นคนยากจน ไม่มีทรัพย์สินพอจะเสียค่าธรรมเนียม และในขณะเดียวกันโจทก์จะต้องแสดงให้เห็นเป็นที่พอใจศาลด้วยว่าคดีของตนมีมูลที่จะฟ้องร้อง ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๕

การที่ต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญาตามมาตรา ๒๒(๒) นั้น เนื่องจากการฟ้องคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๖๒ บัญญัติบังคับไว้ว่า ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนประทับฟ้อง เพราะการฟ้องคดีอาญาหากศาลประทับฟ้องแล้ว จำเลยจะต้องถูกคุมขังระหว่างพิจารณาหากไม่มีประกันตัว และอาจมีการกลั่นแกล้งฟ้องกันได้ กฎหมายจึงบังคับให้มีการไต่สวนมูลฟ้องของโจทก์เสียก่อน เมื่อโจทก์นำพยานมาสืบแสดงให้เป็นที่พอใจศาลว่าคดีของโจทก์มีมูลพอที่จะรับฟ้องไว้พิจารณาแล้วศาลจึงจะมีคำสั่งประทับฟ้อง หรือหากไต่สวนมูลฟ้องแล้วปรากฏว่าคดีไม่มีมูล ศาลก็ต้องทำคำสั่งเป็นคำพิพากษายกฟ้องโจทก์ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๖๗ แต่เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๗๒(๕) บัญญัติว่า “เมื่อศาลไต่สวนมูลฟ้องแล้ว

(๑) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๔๕๒/๒๕๒๔

เห็นว่าคดีไม่มีมูลและสั่งให้ยกฟ้อง ฯลฯ” จึงทำให้เห็นว่า เมื่อศาลได้สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่าคดีไม่มีมูล จะมีคำสั่งยกฟ้องหรือจะพิพากษายกฟ้องก็ได้ ซึ่งในทางปฏิบัติมักจะทำเป็นคำพิพากษาศาลฎีกาเคยวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๓/๒๕๑๑ ว่า ชั้นได้สวนมูลฟ้อง ถ้าคดีไม่มีมูล ศาลจะทำเป็นรูปคำพิพากษาหรือคำสั่งก็ได้ ถ้าทำเป็นรูปคำสั่ง ต้องมีข้อเท็จจริงซึ่งพิจารณาได้ความ และเหตุผลในการตัดสินใจทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายตามควรแก่รูปคดีในชั้นได้สวนมูลฟ้อง^(๑)

ในกรณีที่มีการฟ้องคดีอาญาในศาลแขวง ศาลแขวงจะรับฟ้องแต่เฉพาะคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวงเท่านั้น คดีที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง ศาลจะไม่รับไว้พิจารณา ฉะนั้นคดีอาญาทุกคดีที่ศาลแขวงได้สวนมูลฟ้องแล้ว ศาลแขวงมีอำนาจที่จะมีคำสั่งประทับฟ้อง หรือมีคำสั่งหรือคำพิพากษายกฟ้องได้ทันทีโดยไม่ต้องมีปัญหาเรื่ององค์คณะผู้พิพากษาเหมือนอย่างในศาลชั้นต้นอื่น

มีผู้เข้าใจว่าอำนาจของศาลแขวงตามมาตรา ๒๒ (๒) เป็นเรื่องการได้สวนมูลฟ้อง และมีคำสั่งอื่นๆ ในคดีอาญา ไม่ใช่เป็นเรื่องคำสั่งในการได้สวนมูลฟ้องนั้น ผู้เขียนไม่เห็นด้วย เพราะศาลแขวงมีอำนาจออกคำสั่งใดๆ ซึ่งมีใช้คำสั่งในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีอยู่แล้วตามมาตรา ๒๑ (๒) ทำไมจะต้องมาบัญญัติไว้อีกในมาตรา ๒๒ (๒) แล้วเอามาปะปนอยู่ในเรื่องได้สวนมูลฟ้อง ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้เห็นว่า การมีคำสั่งในคดีอาญาตามมาตรา ๒๒ (๒) ของศาลแขวง ก็คือมีคำสั่งเกี่ยวกับการได้สวนมูลฟ้องในคดีอาญานั้นเอง และเมื่อเปรียบเทียบกับข้อความในอนุมาตรา ๓ ของมาตรา ๒๒ แล้ว จะเห็นได้ว่า ในอนุมาตรานั้นใช้คำว่า ได้สวน และมีคำสั่งในการชั้นสูตรพลิกศพ ทำนองเดียวกันกับที่ใช้ในอนุมาตรา ๒ ซึ่งไม่ได้หมายความว่า เป็นการได้สวนและมีคำสั่งในเรื่องอื่นๆ เพราะข้อความที่บัญญัติไว้เห็นได้ชัดแจ้งว่าเป็นการมีคำสั่งในการได้สวนชั้นสูตรพลิกศพ

ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๖๒(๒) บัญญัติว่า “ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องได้สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ได้สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้” ที่กฎหมายบัญญัติยกเว้นให้ไม่ต้องได้สวนมูลฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เพราะเหตุว่าคดีนั้นได้ผ่านขั้นตอนการสืบสวนสอบสวนของพนักงานเจ้าหน้าที่เพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าการฟ้องคดีนั้นมีได้มีการถ่วงถ่วงกัน แต่กฎหมายก็ยังเปิดโอกาสให้ได้สวนมูลฟ้องได้ หากศาลยังไม่เชื่อว่าการดำเนินคดีในชั้นสืบสวนสอบสวนได้เป็นไปตามความยุติธรรมตามควร

(๑) โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๑/๒๕๐๒

เมื่อได้สวนมูลฟ้องแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๐ บัญญัติว่า “คำสั่งศาลที่ให้คดีมีมูลย่อมเด็ดขาด แต่คำสั่งที่ว่าคดีไม่มีมูลนั้น โจทก์มีอำนาจอุทธรณ์ฎีกาได้ตามบทบัญญัติว่าด้วยลักษณะอุทธรณ์ฎีกา” ที่กฎหมายบัญญัติว่าคำสั่งของศาลที่ให้คดีมีมูลย่อมเด็ดขาดนั้น ก็เพราะคำสั่งดังกล่าวเป็นการสั่งเพื่อรับฟ้องไว้พิจารณา และจะต้องทำการพิจารณากันต่อไป คดีมิได้เสร็จเด็ดขาดอยู่เพียงแค่นั้น ในคดีที่ยื่นต่อศาลแขวง ถ้าศาลแขวงสั่งว่าคดีไม่มีมูลและสั่งหรือพิพากษายกฟ้อง โจทก์จะอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้หรือไม่ ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกา แต่ข้อเท็จจริงจะอุทธรณ์ไม่ได้ ต้องห้ามตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. ๒๔๙๙ มาตรา ๒๒ เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา ๒๒ (๑) ถึง (๕) และมาตรา ๒๒ ทวิ^(๑)

อำนาจของศาลแขวงประการที่ห้า คือ อำนาจทำการไต่สวนและมีคำสั่งในการชั้นสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (มาตรา ๒๒(๓))

การชั้นสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น มีการแก้ไขกันมาหลายครั้ง ครั้งสุดท้ายได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๐ โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๑๒) พ.ศ. ๒๕๒๓ มาตรา ๓ เรื่องการชั้นสูตรพลิกศพ ว่า

“ให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่กับสาธารณสุขจังหวัดหรือแพทย์ประจำสถานอนามัยหรือแพทย์ประจำโรงพยาบาลเป็นผู้ชั้นสูตรพลิกศพโดยเร็ว และให้ทำบันทึกรายละเอียดแห่งการชั้นสูตรนั้นไว้ ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำตำบล

ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ เมื่อได้มีการชั้นสูตรพลิกศพแล้ว ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนชั้นสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ให้ทำการไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด และถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้าย ให้กล่าวหาใครเป็นผู้กระทำร้ายเท่าที่จะทราบได้

ในการไต่สวน ให้ศาลปิดประกาศแจ้งกำหนดวันที่จะทำการไต่สวนไว้ที่ศาลก่อนวันทำการไต่สวนไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน และให้พนักงานอัยการนำพยานหลักฐานทั้งปวงที่แสดงถึงการตายดังกล่าวในวรรคก่อนมาสืบ

(๑) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๓๓๗/๒๕๐๓

เมื่อศาลได้ปิดประกาศแจ้งกำหนดวันที่จะทำการไต่สวนแล้ว และก่อนการไต่สวนเสร็จสิ้น สามปี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุบาลผู้ตาย มีสิทธิยื่นคำร้องต่อ ศาลขอเข้ามาชกถามพยานที่พนักงานอัยการนำสืบ และนำสืบพยานอื่นได้ด้วย เพื่อการนี้ให้มี สิทธิแต่งตั้งทนายความให้ดำเนินการแทนได้ เพื่อประโยชน์ในการนี้ให้พนักงานอัยการแจ้งกำหนด การไต่สวนไปให้บุคคลดังกล่าวแล้วคนหนึ่งคนใดทราบเท่าที่สามารถจะทำได้

เมื่อศาลเห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะเรียกพยานที่นำสืบมาแล้ว มาสืบเพิ่มเติมหรือเรียกพยานอื่นมาสืบก็ได้

คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ให้ถึงที่สุด แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิฟ้องร้องและการ พิจารณาพิพากษาคดีของศาล หากพนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นได้ฟ้องหรือจะฟ้องคดีเกี่ยวกับการ ตายนั้น

เมื่อศาลได้มีคำสั่งแล้ว ให้ส่งสำนวนการไต่สวนของศาลไปยังพนักงานอัยการเพื่อส่งให้ พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไปตามแต่กรณี”

การชั้นสูตรพลิกศพตามที่กฎหมายบัญญัติให้กระทำมีอยู่ ๒ กรณีตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๘ คือ

๑. เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติ และ
๒. ตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน เว้นแต่ตายโดยการประหาร ชีวิตตามกฎหมาย

ผู้พิพากษาหรือศาลต้องเข้ามาเกี่ยวข้องในการชั้นสูตรพลิกศพก็คือในกรณีที่ ๒ ที่มี การตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ผู้พิพากษาต้องไป ร่วมในการชั้นสูตรพลิกศพกับพนักงานเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ที่กฎหมาย บัญญัติให้ผู้พิพากษาต้องไปร่วมในการชั้นสูตรพลิกศพก็เพื่อป้องกันมิให้พนักงานเจ้าหน้าที่ ที่มีอำนาจควบคุมบุคคลใดบุคคลหนึ่งไว้ ใช้อำนาจของตนโดยมิชอบทำให้ผู้ที่ถูกควบคุมนั้นตายลง แล้วทำคดีเป็นวิสามัญฆาตกรรม ต่อมาได้มีการแก้ไขวิธีการชั้นสูตรพลิกศพโดยแก้ประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับการชั้นสูตรพลิกศพหลายครั้ง โดยเหตุผลที่แก้มีว่า การชั้นสูตรพลิกศพแต่เดิมไม่สะดวก ไม่เหมาะสม และก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ตาย การชั้นสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๐ ที่แก้ไขใหม่ ครั้งสุดท้ายเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ ในวรรคแรกกำหนดว่าผู้ใดมีหน้าที่เป็นผู้ทำการชั้นสูตรพลิกศพ ในวรรคสองกำหนดหน้าที่ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนการชั้นสูตรพลิกศพนำส่งพนักงานอัยการ เพื่อยื่นคำร้องต่อศาลให้ทำการไต่สวนการชั้นสูตรพลิกศพและมีคำสั่ง ในวรรคต่อ ๆ มาเป็นวิธี

การซึ่งกำหนดให้ศาลดำเนินการเพื่อทำการไต่สวน และให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ตายตามทฤษฎีไว้ ในมาตรา ๑๕๐ วรรคห้า ยื่นคำร้องขอชกถามพยานที่พนักงานอัยการนำมาสืบ และนำสืบพยานของตนได้ และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะเรียกพยานที่นำสืบมาแล้วมาสืบเพิ่มเติมหรือเรียกพยานอื่นมาสืบอีกก็ได้ เมื่อศาลไต่สวนมีคำสั่งประการใดแล้ว คำสั่งนั้นถือเป็นที่สุด แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิฟ้องร้องคดีเกี่ยวกับการตายนั้นและการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล กฎหมายให้ส่งสำนวนการไต่สวนของศาลไปยังพนักงานอัยการเพื่อส่งให้แก่พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไป

เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสามบัญญัติให้พนักงานอัยการทำการยื่นคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่พบศพนั้นอยู่ให้ทำการไต่สวนและทำคำสั่ง ดังนั้นศาลชั้นต้นทุกศาลจึงมีอำนาจทำการไต่สวนและทำคำสั่งในการชันสูตรพลิกศพหากผู้ตายตายอยู่ในเขตอำนาจของศาลนั้น ศาลแขวงซึ่งเป็นศาลชั้นต้นจึงมีอำนาจในการไต่สวนและทำคำสั่งในการชันสูตรพลิกศพเช่นเดียวกับศาลชั้นต้นอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๐ ประกอบกับพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๕ และ ๒๒(๓)

อำนาจของศาลแขวงประการที่หก คือ อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินสี่หมื่นบาท (มาตรา ๒๒ (๔))

อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งของศาลแขวง

ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่เป็นคดีมีทุนทรัพย์และทุนทรัพย์ต้องมีราคาทรัพย์สินที่พิพาท หรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินสี่หมื่นบาท^(๑) หากเกินกว่าสี่หมื่นบาทศาลแขวงจะรับคดีนั้นไว้พิจารณาพิพากษาไม่ได้^(๒)

ทุนทรัพย์ ราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้อง เรียกกันง่าย ๆ ว่า ทุนทรัพย์ การกำหนดทุนทรัพย์แห่งคดีมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. เพื่อเรียกเก็บค่าธรรมเนียมศาล
๒. เพื่อกำหนดองค์คณะผู้พิพากษาที่จะพิจารณาพิพากษาคดีนั้น

การคำนวณทุนทรัพย์แห่งคดีพิจารณาจาก

๑. จำนวนเงินที่ฟ้องขอให้ศาลบังคับเอาจากจำเลย เช่นฟ้องขอให้ชำระเงินกู้และดอกเบี้ยที่ค้างชำระ จำนวนเงินกู้และดอกเบี้ยที่ค้างชำระเป็นทุนทรัพย์ ฟ้องให้ชำระค่าเสียหาย ในการที่

(๑) โปรดดูพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๑๓) พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๓

(๒) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๕๔๑/๒๕๔๔, ๘๑๒/๒๕๔๘

จำเลยขั้บรถยนต์มาชนโจทก์ได้รับบาดเจ็บ ต้องเสียค่ารักษาพยาบาล เงินค่ารักษาพยาบาลที่โจทก์เรียกร้องขอให้ศาลบังคับเอาจากจำเลยเป็นทุนทรัพย์

๒. จำนวนเงินที่คำนวณราคาจากทรัพย์สินที่พิพาท เช่นฟ้องเรียกเครื่องสูบน้ำที่จำเลยยืมไปจากโจทก์เพื่อสูบน้ำเข้านาของจำเลย หากจำเลยคืนเครื่องสูบน้ำให้แก่โจทก์ไม่ได้ก็ให้จำเลยใช้ราคาเครื่องสูบน้ำแทน โจทก์ก็ต้องคำนวณราคาเครื่องสูบน้ำมาในฟ้องว่าคิดเป็นราคาเท่าใด

ทุนทรัพย์แห่งคดีจะต้องระบุมาในฟ้องหรือขอมาในคำขอบังคับท้ายฟ้อง *การคิดคำนวณ* ทุนทรัพย์จะต้องคิดในขณะที่ยื่นฟ้อง จำนวนเงินที่เรียกร้องกับดอกผลของเงินจำนวนนั้นก่อนฟ้องรวมกันถือเป็นทุนทรัพย์ ส่วนดอกผลของจำนวนเงินที่เรียกร้องที่เกิดขึ้นภายหลังวันฟ้องไม่นำมารวมคำนวณเป็นทุนทรัพย์ เช่นฟ้องขอให้จำเลยชำระเงินกู้จำนวนเจ็ดพันบาทกับดอกเบี้ยที่ค้างชำระจนถึงวันฟ้องอีกหนึ่งพันบาท รวมเป็นเงินแปดพันบาท กับขอให้ศาลบังคับให้จำเลยชำระดอกเบี้ยจากต้นเงินกู้ในอัตราร้อยละสิบห้าต่อปีนับแต่วันถัดจากวันฟ้องจนถึงวันที่จำเลยชำระเงินให้แก่โจทก์เสร็จสิ้น เงินแปดพันบาทถือเป็นทุนทรัพย์แห่งคดี ส่วนดอกเบี้ยนับถัดจากวันฟ้องจนกว่าจำเลยจะชำระเงินให้แก่โจทก์เสร็จสิ้นไม่ถือเป็นทุนทรัพย์แห่งคดี เพราะเป็นดอกผลซึ่งจะเกิดขึ้นในอนาคตและศาลจะเห็นสมควรพิพากษาให้ชำระหรือไม่ก็ได้

ทุนทรัพย์เพิ่มขึ้นหรือลดลง ทุนทรัพย์ที่ฟ้องอาจเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ได้ ในกรณีที่โจทก์ฟ้องคดีและคิดคำนวณทุนทรัพย์มาในฟ้อง จำเลยอาจยื่นคำให้การหรือแถลงต่อศาลว่าโจทก์แก้งคิดราคาทรัพย์สินที่พิพาทให้ต่ำลงเพื่อหลีกเลี่ยงค่าธรรมเนียม หรือคิดราคาทรัพย์สินที่พิพาทให้สูงขึ้นเพื่อกลั่นแก้งจำเลย ดังนั้นก่อนพิจารณาคดีนั้นศาลจะต้องไต่สวนคำแถลงของจำเลยเพื่อพิจารณาราคาทรัพย์สินที่พิพาท หากได้ความจริงว่าโจทก์แก้งคิดราคาทรัพย์สินให้ต่ำลงหรือสูงขึ้น ศาลก็จะสั่งให้คิดราคาทรัพย์สินนั้นตามราคาที่แท้จริง และถือเอาราคาที่แท้จริงนี้เป็นทุนทรัพย์ที่ฟ้อง หากราคาทรัพย์สินที่คิดใหม่ขึ้นอยู่กับอำนาจของศาลที่จะรับพิจารณาพิพากษา ศาลแขวงก็จะทำการพิจารณาพิพากษาต่อไป แต่ถ้าทุนทรัพย์เพิ่มขึ้นเกินอำนาจศาลแขวงที่จะรับไว้พิจารณาพิพากษาศาลแขวงก็จะมีคำสั่งจำหน่ายคดี คืนฟ้องให้โจทก์

ข้อที่ควรสังเกตเกี่ยวกับทุนทรัพย์ที่ฟ้อง หรือที่กฎหมายใช้คำว่า ราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้อง จำนวนเงินที่ฟ้องนั้นไม่มีปัญหาเกี่ยวกับราคา เพราะมีจำนวนแน่นอนตามฟ้องอยู่แล้ว จะมีปัญหาที่แต่ราคาทรัพย์สินที่พิพาท กล่าวคือในขณะที่ฟ้อง ทรัพย์สินมีราคาอยู่ตามฟ้อง แต่ในระหว่างพิจารณาคดีอยู่ราคาทรัพย์สินที่พิพาทอาจเปลี่ยนแปลงมีราคาสูงขึ้นหรือต่ำกว่าราคาในขณะที่ฟ้องก็ได้ จึงมีปัญหาวว่าถ้าราคาทรัพย์สินที่พิพาทเปลี่ยนแปลงไป จะถือว่าทุนทรัพย์ตามฟ้องได้เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ ได้กล่าวไว้ในตอนต้นเกี่ยวกับเรื่องทุนทรัพย์ว่า

ทุนทรัพย์แห่งคดีให้ถือทุนทรัพย์ในขณะที่ฟ้อง ฉะนั้นในระหว่างพิจารณาคดีแม้ราคาทรัพย์สินจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไรก็ตาม ทุนทรัพย์แห่งคดีนั้นจะไม่เพิ่มขึ้นหรือลดลงแต่ประการใด

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับทุนทรัพย์ คือ การคิดคำนวณทุนทรัพย์จะต้องคิดแต่ละส่วนวนคดีที่โจทก์นำมาฟ้อง หากโจทก์ฟ้องหลายสำนวนก็คิดทุนทรัพย์แต่ละสำนวนที่โจทก์ฟ้องแยกต่างหากจากกัน แม้ว่าในการพิจารณาพิพากษาคดีศาลจะรวมการพิจารณาทุกสำนวนเข้าด้วยกันก็ตาม ก็ไม่นำทุนทรัพย์ของทุกสำนวนมารวมเป็นทุนทรัพย์เดียวกัน ผิดกับกรณีที่มีทรัพย์สินหลายรายการในเรื่องเดียวกัน ซึ่งต้องรวมราคาทรัพย์สินทุกรายการมาเป็นทุนทรัพย์ในสำนวนคดีเรื่องเดียว^(๑)

ทุนทรัพย์ในคดีที่มีการฟ้องแย้ง เมื่อโจทก์ฟ้องจำเลย จำเลยอาจมีข้อต่อสู้เกี่ยวพันกับฟ้องเดิมของโจทก์ เมื่อจำเลยให้การสู้คดีโจทก์และขอให้ศาลพิพากษายกฟ้องของโจทก์แล้ว จำเลยอาจฟ้องโจทก์ตามข้อต่อสู้ที่เกี่ยวพันอยู่กับคดีของโจทก์นั้น โดยบรรยายฟ้องของจำเลยต่อท้ายคำให้การและขอให้ศาลบังคับโจทก์ตามคำขอท้ายฟ้องของจำเลย ฟ้องของจำเลยดังกล่าวเรียกว่า ฟ้องแย้ง ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๗๗ บัญญัติอนุญาตให้จำเลยฟ้องแย้งมาในคำให้การได้ จะเห็นได้ว่าฟ้องแย้งของจำเลยก็คือฟ้องเช่นเดียวกับฟ้องของโจทก์นั่นเอง แต่แทนที่จำเลยจะไปฟ้องเป็นอีกคดีหนึ่งต่างหาก จำเลยกลับฟ้องโจทก์มาในคดีเดียวกันกับคดีที่โจทก์ฟ้องไว้ และศาลก็ต้องคิดทุนทรัพย์ในคดีที่จำเลยฟ้องแย้งเช่นเดียวกับโจทก์ โดยคิดตามจำนวนเงินหรือราคาทรัพย์สินพิพาทที่กล่าวมาในฟ้องแย้งของจำเลย หรือตามจำนวนเงินในฟ้องแย้งของจำเลย และทุนทรัพย์ตามฟ้องแย้งของจำเลยต้องอยู่ในอำนาจของศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษา คือไม่เกินสี่หมื่นบาท หากเกินกว่าสี่หมื่นบาท ศาลแขวงก็จะไม่รับฟ้องแย้งไว้พิจารณา คงรับแต่คำให้การของจำเลย และถือเอาฟ้องแย้งนั้นเป็นส่วนหนึ่งของคำให้การของจำเลยเท่านั้น ถ้าจำเลยยังติดใจในฟ้องแย้งของจำเลย จำเลยจะต้องทำฟ้องใหม่ไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา การคำนวณทุนทรัพย์ตามฟ้องแย้งจะไม่นำเอาทุนทรัพย์ตามฟ้องเดิมของโจทก์มารวมคำนวณด้วย โดยถือเอาทุนทรัพย์ของแต่ละฝ่ายไม่เกินสี่หมื่นบาทเป็นเกณฑ์คำนวณทุนทรัพย์นั้น

การร้องขอปล่อยทรัพย์สิน (ร้องขาดทรัพย์สิน)

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๘ ถ้าบุคคลใดกล่าวอ้างว่าจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ ฯลฯ บุคคลนั้นอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีให้ปล่อยทรัพย์สินเช่นว่านั้น

(๑) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๐๕๔/๒๕๒๕

ในระหว่างพิจารณาคดีศาลอาจมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลยไว้ก่อนมีคำพิพากษา หรือเมื่อศาลพิพากษาคดีแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา (คือคู่ความฝ่ายที่ชนะคดี) อาจร้องขอให้ศาลมีคำสั่งบังคับคดีและยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ ในกรณีที่มีการยึดทรัพย์สินของจำเลยก่อนมีคำพิพากษา หรือมีการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา โจทก์หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจนำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมา โดยเข้าใจผิดว่าเป็นทรัพย์สินของจำเลยหรือของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริง อาจยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ปล่อยทรัพย์สินนั้นเสียได้ การพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สิน ศาลจะต้องมีการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินเหมือนอย่างคดีธรรมดา แต่คดีที่ดำเนินการพิจารณานี้ ถือเป็นสาขาของคดีเดิม และผู้ที่ร้องขอปล่อยทรัพย์สินจะต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมศาลตามราคาทรัพย์สินที่ปล่อย ซึ่งถือเป็นทุนทรัพย์แห่งคดี ปัญหาจึงมีว่า ถ้าหากโจทก์หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์สินซึ่งมีราคาสูงกว่าที่หมิ่นบาทขึ้นไป ศาลแขวงซึ่งเป็นศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีเดิมจะมีอำนาจพิจารณาและมีคำสั่งให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดมานั้นได้หรือไม่

เมื่อพิจารณาถ้อยคำที่ใช้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๘ แล้ว จะเห็นได้ว่า การยื่นคำร้องขอปล่อยทรัพย์สินกฎหมายบังคับให้ “ยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดี” เมื่อศาลแขวงเป็นผู้ออกหมายบังคับคดี การยื่นคำร้องขอปล่อยทรัพย์สินก็จะต้องยื่นต่อศาลแขวงนั้น และศาลแขวงย่อมจะพิจารณาและออกคำสั่งเกี่ยวกับคำร้องขอปล่อยทรัพย์สินนั้นได้ ไม่ว่าทรัพย์สินที่ถูกยึดมานั้นจะมีราคาสักเท่าใดก็ตาม เหตุผลที่ต้องให้ศาลที่ออกหมายบังคับคดีพิจารณาและออกคำสั่งเกี่ยวกับคำร้องขอปล่อยทรัพย์สินนั้นก็เพราะศาลนั้นเป็นศาลเจ้าของคดีเดิม และรู้ความเป็นมาของคดีนั้นอยู่แล้วประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งหากให้ศาลอื่นพิจารณาและออกคำสั่งในเรื่องนี้ก็จะเป็นการก้าวก่ายอำนาจศาล เพราะศาลหนึ่งเป็นผู้ออกหมายบังคับคดีและสั่งยึดทรัพย์สินที่พิพาท การที่จะให้ศาลชั้นต้นอีกศาลหนึ่งซึ่งเป็นศาลชั้นเดียวกันมาพิจารณาและออกคำสั่งเกี่ยวกับคำสั่งคำบังคับของศาลแรกย่อมเป็นการมิชอบ ดังนั้นจึงควรให้ศาลที่ออกหมายบังคับคดีเป็นผู้พิจารณาเสียเองว่าคำร้องขอปล่อยทรัพย์สินนั้นควรหรือมิควรประการใด ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๐๑/๒๕๑๑ ว่า การร้องขอตทรัพย์สินในคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง แม้ทุนทรัพย์ในชั้นร้องขอตทรัพย์สินจะเกินอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง ศาลแขวงก็ยังมีอำนาจพิจารณาชั้นร้องขอตทรัพย์สินนั้นได้ เพราะเป็นการพิจารณาในเรื่องเดิมนั่นเอง

การร้องขอตทรัพย์สินที่กล่าวข้างต้นเป็นเรื่องการร้องขอตทรัพย์สินในคดีของศาลแขวง ถ้าเป็นคดีในศาลชั้นต้นอื่น เช่น ศาลจังหวัด ก็ต้องพิจารณาว่าคดีนั้นเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาคณะเดียวหรือไม่ ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๒๕/๒๕๒๖ ว่า คดีร้องขอตทรัพย์สิน

ซึ่งมีทุนทรัพย์เกินกว่าห้าหมื่นบาท ผู้พิพากษานายเดียวตรวจคำร้องขอแล้วมีคำสั่งยกคำร้องขอ เป็นการไม่ชอบด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๑ (๒) เพราะเป็นการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๓๑ (๒) เมื่อศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย ศาลอุทธรณ์ยังไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา ศาลฎีกายกคำสั่งศาลชั้นต้นและคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ โดยให้ศาลชั้นต้นดำเนินการให้ถูกต้องและให้ศาลชั้นต้นมีคำสั่งใหม่ให้มีผู้พิพากษาครบองค์คณะ จึงเห็นได้ว่าการร้องขอชดเชยในศาลชั้นต้นอื่นมีข้อแตกต่างกับการร้องขอชดเชยในศาลแขวง เพราะศาลแขวงเป็นศาลที่มีผู้พิพากษาคณะเดียวเป็นองค์คณะ ผู้พิพากษาคณะเดียวของศาลแขวงจึงมีอำนาจที่จะออกคำสั่งตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๑ (๒) ซึ่งเป็นการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีได้

คดีแพ่งที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง

คดีไม่มีทุนทรัพย์ เดิมศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ไม่มีทุนทรัพย์เช่นเดียวกับผู้พิพากษาคณะเดียวในศาลชั้นต้น ภายหลังที่ได้มีการแก้ไขพระธรรมนูญศาลยุติธรรม โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๔๙๙ แล้ว อำนาจของศาลแขวงและผู้พิพากษาคณะเดียวในศาลชั้นต้นเกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดีที่ไม่มีทุนทรัพย์ได้ถูกตัดออกไป โดยเหตุผลที่ว่า คดีที่ไม่มีทุนทรัพย์บางคดีก็มีความสำคัญยิ่งกว่าคดีมีทุนทรัพย์ คดีที่ไม่มีทุนทรัพย์ เป็นคดีไม่เกี่ยวกับทรัพย์สินหรือข้อเรียกร้องเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใด เป็นคดีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิบางอย่าง ซึ่งโจทก์อาจขอให้ศาลมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งเป็นคดีที่มีข้อพิพาท ซึ่งโจทก์อาจขอให้ศาลมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งเป็นคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ เช่นคดีฟ้องขอให้เลิกห้างหุ้นส่วนบริษัทและตั้งผู้ชำระบัญชี คดีที่ขอให้ศาลสั่งห้ามใช้เครื่องหมายการค้าเลียนแบบเครื่องหมายการค้าของโจทก์ คดีฟ้องขับไล่ผู้เช่าออกจากที่เช่า เหล่านี้เป็นต้น คดีที่ไม่มีทุนทรัพย์เหล่านี้ เมื่อตัดออกจากพระธรรมนูญศาลยุติธรรมแล้ว ย่อมแสดงให้เห็นว่ากฎหมายไม่ประสงค์จะให้ผู้พิพากษาคณะเดียวและศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาต่อไป

ส่วนคดีที่ไม่มีทุนทรัพย์ประเภทอื่น คือ *คดีเกี่ยวกับสิทธิตามสภาพบุคคล* เช่น คดีขอให้ศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ คดีขอให้ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ กับ*คดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว* เช่น คดีฟ้องหย่า คดีขอให้รับรองบุตร แม้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรมฉบับเดิมก่อนแก้ไขในปี ๒๔๙๙ ก็มีบทยกเว้นมิให้ผู้พิพากษาคณะเดียวหรือศาลแขวงรับไว้พิจารณาพิพากษา เพราะถือว่าเป็นคดีสำคัญไม่ควรให้ผู้พิพากษาคณะเดียวหรือศาลแขวงพิจารณาพิพากษา ในปัจจุบันแม้จะมีได้มีบทบัญญัติยกเว้นไว้ แต่พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒(๔) ก็บัญญัติให้

ผู้พิพากษาคนเดียวในศาลชั้นต้นมีอำนาจแต่เพียงพิจารณาและพิพากษาคดีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินสี่หมื่นบาท อันเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์จำกัดไว้เท่านั้น ผู้พิพากษาคนเดียวในศาลชั้นต้นจึงไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีไม่มีทุนทรัพย์ทุกประเภท ศาลแขวงซึ่งได้รับอำนาจให้พิจารณาพิพากษาคดีทำนองเดียวกับผู้พิพากษาศาลชั้นต้นตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒(๔) นี้ จึงไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีไม่มีทุนทรัพย์ทุกประเภทเช่นเดียวกัน

ในบางกรณี มูลคดีในคดีไม่มีทุนทรัพย์เป็นมูลกรณีให้เกิดสิทธิเรียกร้องเป็นจำนวนเงินขึ้น และโจทก์อาจฟ้องขอให้ศาลบังคับไปพร้อมกันได้ เช่นคดีฟ้องขับไล่จำเลยออกจากที่เช่า การที่จำเลยได้ใช้สถานที่เช่าและไม่ยอมออกจากที่เช่า ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายซึ่งอาจคิดคำนวณเป็นราคาเงินได้ คดีฟ้องขับไล่เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ แต่ค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องเป็นคดีมีทุนทรัพย์เมื่อฟ้องรวมกันไป จะต้องถือคดีฟ้องขับไล่จำเลยออกจากที่เช่าเป็นคดีหลัก^(๑) เมื่อคดีหลักเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ แม้จะมีการเรียกร้องค่าเสียหายมาด้วย ศาลแขวงก็ไม่มีอำนาจจะรับคดีฟ้องขับไล่และเรียกค่าเสียหายนั้นไว้พิจารณาพิพากษา หรือจะถือหลักว่าคดีไม่มีทุนทรัพย์ที่ฟ้องเรียกจำนวนเงินหรือราคาทรัพย์สินรวมไปด้วย ศาลแขวงไม่มีอำนาจรับไว้พิจารณาพิพากษา เพราะมีข้อเรียกร้องที่ศาลแขวงไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษารวมอยู่ด้วยก็ได้

คดีไม่มีทุนทรัพย์ในขณะฟ้องแต่ในชั้นพิจารณาอาจกลายเป็นคดีมีทุนทรัพย์ได้ เช่น โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากที่ดิน จำเลยต่อสู้ว่า ที่พิพาทเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลยโดยจำเลยปกครองมา คดีจึงมีประเด็นจากข้อโต้เถียงของจำเลย ว่า ที่พิพาทเป็นกรรมสิทธิ์ของโจทก์หรือของจำเลย เมื่อมีการเถียงกรรมสิทธิ์เช่นนี้ก็ต้องมีการตีราคาที่ดินพิพาท และโจทก์จะต้องเสียค่าธรรมเนียมในการฟ้องคดีตามราคาที่ดินพิพาทในฐานะเป็นคดีมีทุนทรัพย์^(๒) เมื่อกลายเป็นคดีมีทุนทรัพย์เช่นนี้ แม้ทุนทรัพย์จะไม่ถึงสี่หมื่นบาทและอยู่ในอำนาจของศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษา แต่เมื่อคดีนั้นได้ฟ้องและดำเนินการพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นอื่น เช่น ศาลจังหวัด ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ หรือศาลแพ่งธนบุรี ศาลชั้นต้นนั้นก็ดำเนินการพิจารณาต่อไปได้ เพราะศาลชั้นต้นนั้นมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้ทุกตัวบทกฎหมายอยู่แล้ว และไม่ต้องพิจารณาถึงจำนวนทุนทรัพย์ว่าอยู่ในอำนาจศาลแขวงหรือไม่

คดีไม่มีข้อพิพาท เป็นคดีที่มีคู่ความฝ่ายเดียวเป็นผู้ใช้สิทธิทางศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๕ เช่น คดีร้องขอให้ศาลสั่งให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นคนสาบสูญ

(๑) โปรดเทียบคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๕๔/๒๕๐๕

(๒) โปรดเทียบคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑๒๗/๒๕๔๓

คดีร้องขอทำนิติกรรมแทนผู้เยาว์ คดีร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก คดีดังกล่าวนี้เป็นคดีที่ไม่มีทุนทรัพย์ ศาลแขวงรับพิจารณาไม่ได้

คดีล้มละลาย พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๔๘๓ มาตรา ๑๔๕ บัญญัติว่า “ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เว้นแต่ศาลแขวง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีล้มละลาย” จึงเห็นได้ชัดแจ้งว่า พระราชบัญญัติล้มละลายดังกล่าว ห้ามมิให้ศาลแขวงพิจารณาพิพากษาคดีล้มละลาย ศาลแขวงจึงไม่มีอำนาจรับคดีล้มละลายไว้พิจารณาพิพากษา

คดีครอบครัว พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๑๓ บัญญัติห้ามมิให้ศาลชั้นต้นอื่นใดในท้องที่นั้นรับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวไว้พิจารณาพิพากษา ดังนั้นศาลแขวงจึงไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเยาวชนและครอบครัว

อำนาจของศาลแขวงประการที่เจ็ด คือ อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ทั้งนี้จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือนหรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับนั้นอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้วไม่ได้ (มาตรา ๒๒(๕))

พระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่กล่าวอ้างยกมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของศาลแขวงนั้นถูกจำกัด คือถูกจำกัดทั้งอำนาจพิจารณาและถูกจำกัดทั้งอำนาจพิพากษา ที่ว่าถูกจำกัดอำนาจพิจารณา คือ ในชั้นรับคดีอาญาไว้พิจารณานั้น ศาลแขวงถูกจำกัดให้รับพิจารณาคดีอาญาแต่เฉพาะที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือมีอัตราโทษปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ^(๑) และที่ว่าถูกจำกัดอำนาจพิพากษาก็คือ เมื่อพิจารณาแล้วหากจะพิพากษาลงโทษ จะลงโทษจำคุกได้ไม่เกินหกเดือน หรือปรับได้ไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือจะลงโทษทั้งจำคุกและปรับก็ได้ แต่ทั้งโทษจำคุกหรือปรับที่กล่าวนี้จะเกินหกเดือนหรือเกินหนึ่งหมื่นบาทไม่ได้ หากจะจำคุกและปรับเกินกว่านี้ก็ต้องปฏิบัติตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๕ วรรคสอง คือจะต้องให้ผู้พิพากษาอีกอย่างน้อยคนหนึ่งตรวจสำนวนและลงลายมือชื่อในคำพิพากษาเป็นองค์คณะด้วย

มีข้อที่ควรสังเกต คือ แม้ศาลแขวงจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒ (๕) ก็ตาม แต่ถ้าเป็นคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดแล้ว หากในเขตจังหวัดที่ศาลแขวงนั้นมีเขตอำนาจมีศาลเยาวชนและครอบครัวตั้งอยู่ ศาลแขวง

(๑) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๔๙๓/๒๕๒๗

ก็ถูกจำกัดอำนาจมิให้รับพิจารณาคดีอาญาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนเหล่านั้น ตามพระราชบัญญัติ
จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔

อำนาจพิจารณาคดีอาญาของศาลแขวง

การที่จะพิจารณาว่าคดีอาญาใดอยู่ในอำนาจของศาลแขวงที่จะรับพิจารณานั้นให้พิจารณา
จากคำบรรยายฟ้องและตัวบทกฎหมายที่โจทก์ขอให้ลงโทษจำเลยท้ายฟ้อง ถ้าหากอัตราโทษ
ในบทมาตราที่โจทก์ขอให้ลงโทษจำเลย ไม่ว่าจะโทษจำคุกหรือโทษปรับ คือจำคุกไม่เกินสามปี
หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทแล้ว ศาลแขวงก็มีอำนาจรับคดีของโจทก์ไว้พิจารณา เช่นโจทก์
ฟ้องว่าจำเลยลักทรัพย์ ขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๓๔ ก็จะต้อง
ดูประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๓๔ ว่าความผิดฐานลักทรัพย์มีโทษเป็นประการใด ประมวล
กฎหมายอาญา มาตรา ๓๓๔ บัญญัติว่า “ผู้ใดเอาทรัพย์ของผู้อื่น หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่
ด้วยไปโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี และปรับ
ไม่เกินหกพันบาท” จะเห็นได้ว่า อัตราโทษตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๓๔ คืออัตราโทษจำคุก
ไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินหกพันบาท อัตราโทษดังกล่าวไม่เกินอัตราโทษที่กำหนดไว้ ศาลแขวง
จึงมีอำนาจรับคดีดังกล่าวนี้ไว้พิจารณาได้ เพราะฉะนั้นในการรับคดีอาญาไว้พิจารณา ศาลแขวง
ก็ต้องตรวจคำบรรยายฟ้องและคำขอท้ายฟ้องของโจทก์เสมอก่อนที่จะประทับฟ้องไว้เพื่อ
ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป

ในการรับฟ้องของศาลแขวง นอกจากจะต้องตรวจคำบรรยายฟ้องของโจทก์และบท
มาตราของกฎหมายที่โจทก์ประสงค์จะให้ศาลลงโทษจำเลยแล้ว ยังมีข้อที่จะต้องพิจารณา
อีกหลายประการก่อนที่ศาลแขวงจะรับฟ้องของโจทก์ไว้พิจารณา กล่าวคือ

(๑) ในกรณีเกี่ยวกับความผิดหลายบท ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๐ บัญญัติว่า
“เมื่อการกระทำใดอันเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ใช้กฎหมายบทที่
มีโทษหนักที่สุดลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด” เมื่อฟ้องโจทก์บรรยายการกระทำความผิดของ
จำเลย ซึ่งมีการกระทำครั้งเดียวแต่ผิดกฎหมายหลายบท เช่น จำเลยใช้ไม้ตะบองตีไปครั้งเดียว
ถูกคนสองคน คนหนึ่งซี่โครงหักที่มปอดเป็นบาดแผลสาหัส อีกคนหนึ่งถูกปลายไม้เฉี่ยวเป็นแผล
เล็กน้อย เมื่อจะพิจารณารับฟ้องก็ต้องพิจารณาว่า อัตราโทษตามบทมาตราที่โจทก์ขอให้
ศาลลงโทษจำเลยแต่ละมาตรานั้น มาตราไหนมีโทษหนักที่สุด และอัตราโทษตามมาตรานั้นเกิน
อำนาจศาลแขวงที่จะรับไว้พิจารณาหรือไม่ หากอัตราโทษที่หนักที่สุดเกินอำนาจศาลแขวงจะรับ
ไว้พิจารณา แม้จะมีบทมาตราที่มีโทษเบาอยู่ในอำนาจศาลแขวงจะรับไว้พิจารณาได้ก็ตาม ศาลแขวง
ก็จะรับคดีนั้นไว้พิจารณาไม่ได้ เพราะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๐ บัญญัติให้ใช้กฎหมาย

บทที่มีโทษหนักที่สุดลงแก่ผู้กระทำความผิด การที่ศาลแขวงจะรับฟ้องไว้พิจารณาก็จะต้องพิจารณาจากบทที่มีอัตราโทษหนักที่สุด ในกรณีตามตัวอย่าง การที่จำเลยใช้ไม้ตะบองตีถูกคนหนึ่งซึ่งโครงหักที่มโปดเป็นบาดแผลสาหัส ต้องใช้เวลารักษาพยาบาลเป็นเวลานาน กรณีเข้าตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๔๗(๘) คือ ทุพพลภาพหรือป่วยเจ็บด้วยอาการทุกขเวทนาเกินกว่ายี่สิบวันหรือจนประกอบกรณียกิจตามปกติไม่ได้เกินกว่ายี่สิบวัน บทบัญญัติมาตรานี้มีระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสิบปี อัตราโทษจึงเกินอำนาจศาลแขวงที่จะรับไว้พิจารณา แม้ว่าบาดแผลที่อีกคนหนึ่งได้รับเป็นบาดแผลเล็กน้อยเข้ากรณีความผิดตามมาตรา ๒๔๕ ซึ่งมีระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่พันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับและอยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาก็ตาม แต่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๔๐ บัญญัติให้ใช้กฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดลงแก่ผู้กระทำความผิด เมื่ออัตราโทษตามมาตรา ๒๔๗ ซึ่งเป็นบทที่มีโทษหนักกว่ามาตรา ๒๔๕ มีอัตราโทษเกินอำนาจศาลแขวงที่จะรับพิจารณา ศาลแขวงก็รับคดีนี้ไว้พิจารณาไม่ได้^(๑)

(๒) ในกรณีเกี่ยวกับความผิดหลายกรรม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๔๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา(ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๖ มาตรา ๔ บัญญัติว่า “เมื่อปรากฏว่าผู้ใดได้กระทำการอันเป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน ให้ศาลลงโทษผู้นั้นทุกกรรมเป็นกระทงความผิดไป ๗๗” เมื่อโจทก์บรรยายฟ้องถึงการกระทำความผิดของจำเลย อันกระทำต่างกรรมต่างวาระกันมาในฟ้องฉบับเดียวกัน ซึ่งโจทก์สามารถกระทำได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๖๐ ซึ่งบัญญัติว่า “ความผิดหลายกระทงจะรวมในฟ้องเดียวกันก็ได้ แต่ให้แยกกระทงเรียงเป็นลำดับไป ๗๗” เมื่อศาลแขวงตรวจฟ้องของโจทก์ก่อนที่จะรับไว้พิจารณา ศาลก็ต้องตรวจดูว่าความผิดแต่ละกระทงที่โจทก์กล่าวบรรยายมาในฟ้องก็ดี บทมาตราต่าง ๆ ที่โจทก์ขอให้ศาลลงโทษจำเลยในความผิดแต่ละกระทงนั้นก็ดี อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะรับไว้พิจารณาได้หรือไม่^(๒) ถ้าหากความผิดกระทงใดมีอัตราโทษเกินอำนาจศาลแขวงจะรับไว้พิจารณา ศาลก็จะมีคำสั่งให้แยกกระทงความผิดดังกล่าวไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาความผิดกระทงนั้น แล้วแต่การกระทำความผิดนั้นจะอยู่ในเขตอำนาจของศาลไหน ศาลที่มีอำนาจเหนือคดีอาญาดังกล่าวอาจเป็นศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญารธนบุรี หรือศาลจังหวัดศาลใดศาลหนึ่งก็ได้ ส่วนกระทงความผิดที่อยู่ในอำนาจ ศาลก็จะประทับฟ้องไว้พิจารณาพิพากษาต่อไป

(๑) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๘๖๙/๒๔๙๓, ๑๕๐๙/๒๕๒๗

(๒) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๓๐/๒๕๘๐

ข้อที่ควรสังเกตเกี่ยวกับการรับฟ้องหลายกระทงความผิดของศาลแขวงก็คือ ความผิดแต่ละกระทงถือเป็นความผิดเรื่องหนึ่ง หากความผิดแต่ละกระทงอยู่ในอำนาจของศาลแขวงแล้ว แม้อัตราโทษทุกกระทงความผิดเมื่อรวมกันแล้วจะเกินอำนาจศาลแขวง ศาลแขวงก็ยังมีอำนาจรับคดีที่มีการกระทำความผิดหลายกระทงรวมกันไว้พิจารณาพิพากษาได้^(๑)

(๓) ในกรณีที่คดีอาญามีคดีแพ่งรวมอยู่ด้วย หรือที่เรียกว่าคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาซึ่งเป็นคดีที่ฟ้องให้จำเลยรับผิดชอบทางแพ่งเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของจำเลย อาจยื่นฟ้องในศาลที่รับฟ้องคดีอาญาได้ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๐ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๓ บัญญัติว่า “คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฆังทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก หรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดนั้น เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญาก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย” ดังนั้นเมื่อโจทก์ฟ้องจำเลยในคดี ๔ ประเภทดังกล่าวมาแล้ว พนักงานอัยการโจทก์ก็จะขอให้ศาลมีคำสั่งให้จำเลยคืนทรัพย์สินของผู้เสียหายให้แก่ผู้เสียหาย หากจำเลยไม่สามารถจะคืนทรัพย์สินให้แก่ผู้เสียหายได้ไม่ว่าด้วยเหตุประการใด ก็ขอให้ศาลสั่งให้จำเลยใช้ราคาทรัพย์นั้นแทนไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะมีราคาเท่าใด หรือจำเลยจะต้องใช้ราคาทรัพย์สินเป็นเงินเท่าใด และเนื่องจากมาตรา ๔๔ วรรคสองบัญญัติว่า “คำพิพากษาในส่วนเรียกทรัพย์สินหรือราคาให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา” ฉะนั้นแม้ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนเงินที่จะต้องชำระแทนจะเกินอำนาจของศาลแขวง ศาลแขวงก็มีอำนาจรับฟ้องของพนักงานอัยการโจทก์ไว้พิจารณาและพิพากษาตามคำขอในส่วนแพ่งของพนักงานอัยการได้^(๒) และในการเรียกร้องให้คืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาแทนนี้ พนักงานอัยการไม่จำเป็นต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลแต่ประการใด เพราะเป็นเรื่องที่กฎหมายบัญญัติบังคับให้พนักงานอัยการจำต้องกระทำเพื่อปกป้องรักษาประโยชน์ของผู้เสียหายอันเกิดเนื่องจากการกระทำความผิดอาญา ในกรณีที่พนักงานอัยการขอให้ศาลมีคำสั่งให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ในคดีทั้งเก้าประเภทดังกล่าวแล้ว ถ้าผู้เสียหายขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการด้วย ผู้เสียหายก็ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับคำขอในส่วนแพ่งเช่นเดียวกับพนักงานอัยการ^(๓) แต่ถ้าคดีนั้นมีการอุทธรณ์โดยผู้เสียหายอุทธรณ์ ซึ่งพนักงานอัยการไม่อุทธรณ์ด้วย และขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ดังนี้ ผู้เสียหายต้องเสียค่าธรรมเนียม

(๑) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๕๖-๑๕๒๑/๒๕๐๑

(๒) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๘๐/๒๔๙๐, ๒๔๕๒/๒๕๒๗

(๓) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑๐๓-๑๑๐๔/๒๔๙๖

ศาล^(๑) ในคดีที่พนักงานอัยการร้องขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่มีราคาสูงกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท^(๒) ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ ๔๔๑๔/๒๕๒๘ ว่า คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยต่อศาลแขวงในความผิดฐานยักยอกและมีคำขอในส่วนแบ่งให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินเกินกว่า ๑๐,๐๐๐ บาทแก่ผู้เสียหายได้ เมื่อผู้เสียหายเข้าเป็นโจทก์ร่วม โจทก์ร่วมไม่อาจถือเอาคำขอในส่วนแบ่งของพนักงานอัยการเป็นคำขอของตนได้ เพราะหากผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองแล้ว ย่อมไม่มีสิทธิยื่นคำขอในส่วนแบ่งอันมีทุนทรัพย์เกินกว่า ๑๐,๐๐๐ บาทต่อศาลแขวงได้ เนื่องจากเกินอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษา และเมื่อโจทก์ร่วมอุทธรณ์ฝ่ายเดียวย่อมไม่มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาที่จะให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน และศาลอุทธรณ์ก็ไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคำขอในส่วนนี้ด้วย

ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเอง เมื่อศาลแขวงตรวจฟ้อง นอกจากจะต้องดูว่าคดีอาญานั้นอยู่ในอำนาจของศาลแขวงหรือไม่แล้ว หากโจทก์มีคำขอส่วนแบ่งมาด้วย ศาลจะต้องตรวจดูราคาทรัพย์สินหรือจำนวนเงินที่โจทก์ขอมาด้วยว่าอยู่ในอำนาจศาลแขวงหรือไม่ ถ้าคดีอาญาอยู่ในอำนาจของศาลแขวง แต่ทรัพย์สินที่เรียกคืนหรือจำนวนเงินที่เรียกให้ใช้แทนทรัพย์สินไม่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ศาลแขวงก็จะสั่งให้โจทก์แยกคดีแบ่งไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจ แล้วรับพิจารณาแต่เฉพาะคดีอาญาเท่านั้น เช่น จำเลยลักทรัพย์ของโจทก์ไปห้าหมื่นบาท จะเห็นว่าคดีลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๓๔ อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะรับไว้พิจารณาพิพากษาได้ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒ (๕) ประกอบด้วยมาตรา ๑๕ แต่ถ้าโจทก์ขอให้ศาลสั่งให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินด้วย ราคาทรัพย์สินที่โจทก์ขอให้คืนหรือใช้แก้โจทก์นั้นเกินอำนาจศาลแขวงจะรับไว้พิจารณาพิพากษาตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒ (๔) ประกอบด้วยมาตรา ๑๕ ศาลแขวงจะรับคำขอส่วนแบ่งนี้ไว้พิจารณาพิพากษาไม่ได้ ต้องสั่งให้โจทก์แยกฟ้องส่วนแบ่งนี้ไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจซึ่งอาจเป็นศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี หรือศาลจังหวัด แล้วแต่ที่คดีนั้นอยู่ในเขตอำนาจของศาลใด แต่ถ้าทรัพย์สินที่จำเลยลักไปนั้นราคาเพียงห้าพันบาท ราคาทรัพย์สินที่โจทก์เรียกร้องให้คืนหรือให้ใช้นั้นไม่เกินอำนาจศาลแขวง ศาลแขวงก็รับฟ้องของโจทก์ไว้พิจารณาพิพากษาได้ทั้งคดีที่มีคำขอส่วนอาญาและคดีที่มีคำขอส่วนแบ่ง ข้อสังเกตก็คือ ในคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเอง แม้คดีอาญาโจทก์จะไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมก็ตาม แต่เมื่อโจทก์มีคำขอส่วนแบ่งมาด้วย โจทก์ก็ต้องเสียค่าธรรมเนียมตามจำนวนทุนทรัพย์ในส่วนแบ่งนั้นโดยไม่ได้รับยกเว้นอย่างในกรณีพนักงาน

(๑) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๗๗๐/๒๕๔๘

(๒) ปัจจุบันราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องที่ศาลแขวงหรือที่ผู้พิพากษาคณเด็ยมีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ไม่เกินสี่หมื่นบาท

อัยการเป็นโจทก์ การฟ้องคดีอาญาที่มีคำขอส่วนแบ่งรวมอยู่ด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๐ นั้น ในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องเองไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะคดีตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๓ เท่านั้น หากผู้เสียหายได้รับความเสียหายอย่างใด ๆ เนื่องจากการกระทำผิดทางอาญาของจำเลยแล้ว ผู้เสียหายก็อาจเรียกค่าสินไหมทดแทนรวมมากับคำขอในคดีอาญาได้ แต่ค่าสินไหมทดแทนก็ต้องอยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะรับไว้พิจารณาพิพากษาได้ตามที่กล่าวข้างต้น

ข้อที่ควรสังเกต ในตอนท้ายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๓ ข้อความที่ว่า “ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิดคืน เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญาก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย” ข้อความตอนนี้นำมาซึ่งความหมายว่า ในกรณีที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องทรัพย์สินของตนคืนจากผู้กระทำผิด หรือถ้าเรียกทรัพย์สินคืนไม่ได้ ก็ให้ผู้กระทำความผิดใช้ราคาทรัพย์สินนั้นแทนนั้น ให้อัยการร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งเรียกทรัพย์สินคืนจากผู้กระทำความผิด หรือถ้าคืนไม่ได้ก็ให้ใช้ราคาทรัพย์สินนั้นแทน มีผู้เข้าใจผิดในเรื่องการให้ใช้ราคาทรัพย์สิน โดยใช้คำว่า ให้ใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย คำว่าใช้ราคาทรัพย์สินกับใช้ค่าเสียหายไม่เหมือนกัน ใช้ราคาทรัพย์สินมีความหมายแคบกว่าใช้ค่าเสียหาย กล่าวคือทรัพย์สินนั้นในขณะที่กระทำความผิดมีราคาเท่าใด ถ้าผู้กระทำความผิดไม่สามารถคืนทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้เสียหายได้ ผู้กระทำความผิดก็ต้องใช้ราคาทรัพย์สินนั้นแทนตามราคาทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดไม่สามารถจะคืนได้ แต่คำว่าใช้ค่าเสียหายนั้น นอกจากจะหมายถึงการใช้ราคาทรัพย์สินที่ไม่สามารถจะคืนได้แล้ว ยังหมายรวมถึงค่าสินไหมทดแทนเนื่องจากการที่ผู้เสียหายไม่ได้ใช้ทรัพย์สินนั้นอีกด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๓ บัญญัติให้ใช้ราคาทรัพย์สินที่เสียหายไปเท่านั้น ไม่ได้ให้ใช้ค่าเสียหายเนื่องจากการไม่ได้ใช้ทรัพย์สินด้วย พนักงานอัยการจึงได้แต่เพียงร้องขอให้ศาลสั่งให้ผู้กระทำความผิดใช้ราคาทรัพย์สินเท่านั้น จะร้องขอให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายด้วยไม่ได้ การที่มีผู้ใช้คำว่า ให้ใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายจึงไม่ถูกต้อง แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าผู้เสียหายเองจะฟ้องเรียกร้องให้ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นใช้ค่าเสียหายไม่ได้ หากปรากฏว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากการไม่ได้ใช้ทรัพย์สินนั้น ผู้เสียหายอาจฟ้องเรียกร้องให้ผู้กระทำความผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการที่ตนไม่ได้ใช้ทรัพย์สินนั้นอีกด้วยก็ได้

อำนาจพิพากษาคดีอาญาของศาลแขวง

ได้กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วว่า กฎหมายกำหนดวงกรอบอำนาจของศาลแขวงในการรับคดีอาญาไว้พิจารณา คือจะรับพิจารณาแต่เฉพาะคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ในการพิพากษาคดีอาญาก็เช่นเดียวกัน ศาลแขวงก็ถูก

จำกัดอำนาจในการพิพากษา แต่อำนาจที่ถูกจำกัดนี้อาจยืดขยายออกไปได้ ดังจะเห็นได้ตาม พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๕

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๕ วรรคแรก ศาลแขวงมีอำนาจพิพากษาคดีอาญา ตามที่บัญญัติไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒(๕) คือจะพิพากษาลงโทษจำคุกเกิน หกเดือนหรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับนั้นอย่างหนึ่งอย่างใด หรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้วไม่ได้ อำนาจพิพากษาคดีอาญาที่ถูกจำกัดตามมาตรา ๒๒(๕) นี้เป็นการจำกัดอำนาจพิพากษาคดีให้อยู่ในอำนาจของศาลแขวง ซึ่งมีผู้พิพากษาคณะเดียว เป็นองค์คณะ แต่เนื่องจากศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาคดีซึ่งมีอัตราโทษจำคุกถึงสามปีปรับถึง หกหมื่นบาท มาตรา ๑๕ วรรคสองจึงบัญญัติให้อำนาจศาลแขวงที่จะพิพากษาคดีภายในวงกรอบที่ กำหนดไว้ได้ด้วย โดยบัญญัติว่า “ในกรณีที่พิจารณาคดีอาญาตามมาตรา ๒๒(๕) ถ้าศาลแขวงเห็นว่าควรลงโทษจำคุกจำเลยเกินหกเดือนหรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษ จำคุกหรือปรับนั้นอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้ว ก็ให้มีอำนาจพิพากษาได้ แต่จะต้องให้ผู้พิพากษาอีกอย่างน้อยคนหนึ่งตรวจสำนวนและลงลายมือชื่อในคำพิพากษาเป็น องค์คณะด้วย” ตามที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า อำนาจพิพากษาคดีของศาลแขวงแบ่งออกเป็นสองชั้น

ชั้นแรก ศาลแขวงมีอำนาจพิพากษาคดีซึ่งอยู่ในอำนาจศาลแขวงซึ่งมีผู้พิพากษาคณะเดียว เป็นองค์คณะ คือจะพิพากษาลงโทษจำคุกได้ไม่เกินหกเดือน หรือปรับได้ไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่างต้องไม่เกินอัตราที่กล่าว

ชั้นที่สอง ศาลแขวงมีอำนาจพิพากษาคดีซึ่งมีอัตราโทษจำคุกเกินกว่าหกเดือนหรือปรับ เกินกว่าหนึ่งหมื่นบาทขึ้นไป แต่โทษจำคุกหรือปรับนั้นต้องอยู่ภายในวงกรอบที่พระธรรมนูญ ศาลยุติธรรมกำหนดไว้ คือ โทษจำคุกต้องไม่เกินสามปี ปรับต้องไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ อย่างใดอย่างหนึ่งต้องไม่เกินอัตราที่กล่าว ในชั้นที่สองนี้ศาลแขวงจะต้องมีผู้พิพากษา อย่างน้อยสองคนเป็นองค์คณะพิพากษา

การพิพากษาลงโทษของศาลแขวงจะอยู่ในชั้นใดในทั้งสองชั้นที่กล่าวแล้วจะต้องพิจารณา จากอัตราโทษที่ศาลลงแก่จำเลยในชั้นสุดท้ายหลังจากมีการลดมาตราส่วนโทษ เพิ่มโทษหรือ ลดโทษตามกฎหมายแล้ว คือถืออัตราโทษจริงที่ลงแก่จำเลย เช่นพิพากษาวางโทษจำคุกจำเลยมี กำหนดหนึ่งปี จำเลยให้การรับสารภาพ ลดโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๘ กึ่งหนึ่ง คงจำคุกจำเลยหกเดือน ศาลแขวงโดยผู้พิพากษาคณะเดียวพิพากษาลงโทษได้^(๑) แต่ถ้าศาลแขวง

(๑) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑๒๕/๒๔๘๑

วางโทษจำคุกจำเลยหกเดือน เพิ่มโทษจำเลยฐานกระทำความผิดซ้ำอีกกึ่งหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๓ เป็นลงโทษจำคุกเก้าเดือน ในการพิพากษาคดีหลังนี้ ศาลแขวงโดยผู้พิพากษาคณะเดียวพิพากษามีได้ จะต้องให้ผู้พิพากษาอีกคนหนึ่งตรวจสอบและลงลายมือชื่อเป็นองค์คณะในคำพิพากษาดังที่บัญญัติไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๕ วรรคสอง

ข้อสังเกต อำนาจพิพากษาคดีที่เกินอำนาจของศาลแขวง ซึ่งมีองค์คณะผู้พิพากษาคณะเดียว โดยให้มีผู้พิพากษาอีกคนหนึ่งตรวจสอบและลงลายมือชื่อเป็นองค์คณะด้วยนั้น เป็นอำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๕ วรรคสอง ไม่ใช่อำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒ วรรคท้าย จึงไม่ควรนำมากล่าวอ้างปะปนกัน

การบวกโทษที่รอไว้ในคดีก่อน การบวกโทษที่รอไว้ในคดีก่อนมีอยู่ ๒ ประการ คือ ๑. บวกโทษที่รอการกำหนดโทษไว้ ๒. บวกโทษที่รอการลงโทษไว้ ทั้งสองประการนี้เป็นเรื่องที่ศาลอื่นหรือศาลแขวงได้ทำการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาไว้ว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องโจทก์ แต่เมื่อศาลค่านึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพและสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือเหตุอันอันควรปรานี เห็นเป็นการสมควร และคดีนั้นศาลจะพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกินสองปีแล้ว ศาลนั้นก็พิพากษารอการกำหนดโทษ หรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้ แล้วปล่อยตัวผู้นั้นไปเพื่อให้โอกาสกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่ไม่เกินห้าปี ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๖ ในกรณีเช่นนี้ ถ้าผู้นั้นกลับมากกระทำความผิดขึ้นอีกภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด และคดีที่ผู้นั้นกระทำความผิดอยู่ในอำนาจศาลแขวง ปัญหาจึงมีว่า ศาลแขวงจะกำหนดโทษจำเลยซึ่งศาลเดิมได้รอการกำหนดโทษไว้ได้หรือไม่ ประการหนึ่ง และศาลแขวงจะเอาโทษที่รอการลงโทษไว้มาบวกเข้ากับโทษในคดีหลังได้หรือไม่ อีกประการหนึ่ง ทั้งสองประการนี้ถ้าคดีก่อนเป็นคดีของศาลแขวงเองก็ไม่มีปัญหาอะไร ศาลแขวงย่อมกำหนดโทษหรือเอาโทษที่รอการลงโทษไว้มาบวกเข้ากับโทษตามคำพิพากษาในคดีหลังได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๘ แต่ถ้าคดีแรกเป็นคดีของศาลอื่น และเป็นคดีที่ศาลแขวงไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา มีปัญหาที่จะต้องพิจารณา คือ *การกำหนดโทษที่รอไว้ในคดีก่อน* ในเรื่องการกำหนดโทษนี้มีความเห็นแตกต่างกันเป็น ๒ ประการ

ในความเห็นแรก มีความเห็นว่า ศาลแขวงมีอำนาจกำหนดโทษจำเลยที่รอการกำหนดโทษไว้ในคดีแรกได้ เพราะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๘ บัญญัติว่า “ถ้าภายในเวลาที่ศาลกำหนดตามมาตรา ๕๖ ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาได้กระทำความผิดอันมิใช่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ และศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกสำหรับความผิดนั้น ให้ศาลที่พิพากษาคดีหลัง กำหนดโทษที่รอการกำหนดไว้ในคดีก่อนบวกเข้ากับโทษในคดีหลัง หรือบวกโทษ

ที่รอกการลงโทษไว้ในคดีก่อนเข้ากับโทษในคดีหลังแล้วแต่กรณี ฯลฯ” จะเห็นได้ว่า กฎหมายบังคับศาลซึ่งพิพากษาคดีหลังให้กำหนดโทษผู้กระทำผิดที่ศาลสั่งให้รอกการกำหนดโทษไว้ ศาลในคดีหลังจึงต้องกำหนดโทษผู้กระทำผิด เมื่อศาลแขวงเป็นศาลในคดีหลัง ศาลแขวงจึงมีอำนาจตามกฎหมายที่จะกำหนดโทษจำเลยซึ่งกระทำความผิดในคดีก่อนได้

อีกความเห็นหนึ่ง เห็นว่า ศาลแขวงไม่มีอำนาจกำหนดโทษจำเลยในการกระทำความผิดในคดีก่อน ซึ่งศาลอื่นพิพากษาให้รอกการกำหนดโทษไว้ และเป็นคดีที่มีอัตราโทษเกินอำนาจศาลแขวง เว้นแต่จะเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงด้วยกัน โดยให้เหตุผลว่า ถ้าเป็นคดีที่เกินอำนาจศาลแขวง ศาลแขวงก็ไม่มีอำนาจจะพิจารณาอยู่แล้ว ศาลแขวงจะมีอำนาจพิพากษาได้อย่างไร เพราะศาลแขวงต้องห้ามมิให้พิจารณาพิพากษาคดีที่มีอัตราโทษเกินอำนาจศาลแขวง

ผู้เขียนมีความเห็นพ้องกับความเห็นแรกด้วยเหตุผลสามประการ คือ ประการแรก ศาลแขวงที่พิพากษาคดีหลังถูกบังคับโดยประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๘ ให้ต้องกำหนดโทษจำเลย ประการที่สอง การกำหนดโทษจำเลยของศาลแขวงในคดีหลังไม่ใช่การพิพากษาคดีตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แต่เป็นการดำเนินการให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลเดิมซึ่งได้กำหนดไว้ ประการที่สามเป็นเหตุผลในด้านความยุติธรรม

ในเหตุผลประการแรก ผู้เขียนเห็นว่า ตามมาตรา ๕๘ แห่งประมวลกฎหมายอาญาที่บัญญัติว่า “ให้ศาลที่พิพากษาคดีหลังกำหนดโทษที่รอกการกำหนดไว้ในคดีก่อนบวกเข้ากับโทษในคดีหลัง” เป็นบทบังคับของกฎหมายบังคับให้ศาลซึ่งพิพากษาคดีที่จำเลยกระทำผิดในคดีหลังกำหนดโทษที่รอกการกำหนดโทษไว้ในคดีก่อนบวกเข้ากับโทษที่จำเลยกระทำผิดในคดีหลังเพื่อให้จำเลยได้รับโทษทั้งในคดีก่อนและในคดีหลังพร้อมกันไป เพราะจำเลยไม่สมควรจะได้รับเหตุอันควรปราณีตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๖ อีกต่อไป หากศาลในคดีหลังไม่กำหนดโทษ ย่อมถือได้ว่าศาลในคดีหลังปฏิบัติฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายอันจะทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลในคดีหลังเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อศาลแขวงเป็นศาลที่พิจารณาพิพากษาความผิดของจำเลยถัดจากศาลในคดีก่อน ศาลแขวงจึงเป็นศาลในคดีหลัง และถูกบังคับโดยประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๘ ให้เป็นผู้กำหนดโทษที่ศาลในคดีแรกรอกการกำหนดไว้แก่จำเลย นอกจากนี้ข้อความที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๘ บัญญัติว่า “ให้ศาลที่พิพากษาคดีหลังกำหนดโทษที่รอกการกำหนดไว้ในคดีก่อนบวกเข้ากับโทษในคดีหลัง ฯลฯ” ข้อความดังกล่าวนี้ชัดเจนอยู่แล้ว ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องไปตีความให้มีความหมายแปรไปเป็นอย่างอื่น การที่จะไปตีความขยายความต่อไปว่า ถ้าเป็นคดีของศาลนั้นจึงจะกำหนดโทษได้ ศาลนี้กำหนดโทษได้หาได้ไม่ การตีความกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและ

พาณิชย์ มาตรา ๔ ก็บัญญัติไว้แล้วว่า “อันกฎหมายนั้น ท่านว่าต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วย บทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษร ฯลฯ” ในเมื่อประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๘ มีบทบัญญัติเป็นตัวอักษรมีข้อความชัดเจนอยู่แล้ว จะไปตีความขยายให้มีความเป็นอย่างอื่น นอกจากที่ปรากฏตามตัวอักษรในตัวของกฎหมาย จึงเป็นการไม่ชอบด้วยวิธีการตีความตามที่ กฎหมายบัญญัติไว้

ในเหตุผลประการที่สอง ที่มีผู้เห็นว่า ถ้าในคดีก่อนเป็นคดีที่เกินอำนาจศาลแขวง ศาลแขวง ย่อมจะพิจารณาไม่ได้อยู่แล้ว ศาลแขวงจะมีอำนาจพิพากษาได้อย่างไร ผู้เขียนเห็นว่า การกำหนด โทษของศาลแขวงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๘ นั้นไม่ใช่เป็นการนำเอาคดีก่อนมา พิพากษา เพราะคดีก่อนศาลได้พิจารณาพิพากษาเสร็จแล้วว่าจำเลยได้กระทำความผิดและมี โทษ ศาลแขวงซึ่งเป็นศาลชั้นต้นเช่นเดียวกับศาลในคดีก่อนจะนำคดีดังกล่าวมาพิพากษาใหม่ อีกไม่ได้ การที่ศาลแขวงกำหนดโทษที่รอกการกำหนดโทษไว้เป็นการดำเนินการให้เป็นไปตาม คำพิพากษาของศาลในคดีก่อน โดยอาศัยอำนาจตามที่กฎหมายให้อำนาจและบังคับไว้

ในเหตุผลประการที่สาม ซึ่งน่าจะเป็นเหตุผลสำคัญที่สนับสนุนความเห็นของผู้เขียนคือ เหตุผลในด้านความยุติธรรม สมมุติว่าจำเลยสองคนกระทำความผิดในคดีหนึ่ง และถูกฟ้องยัง ศาลอาญา ศาลอาญาพิจารณาแล้วพิพากษาว่าจำเลยทั้งสองกระทำความผิด แต่มีเหตุอันควรปราณี จึงให้รอกการกำหนดโทษจำเลยทั้งสองไว้มีกำหนดสองปี หลังจากศาลพิพากษาแล้วไม่กี่วัน จำเลย ทั้งสองไปกระทำความผิดขึ้นอีกคนละคดี จำเลยคนหนึ่งถูกฟ้องยังศาลแขวง อีกคนหนึ่งถูกฟ้อง ยังศาลอาญา ถ้าถือตามเหตุผลของฝ่ายหลังที่มีความเห็นว่า ถ้าคดีแรกเป็นคดีที่เกินอำนาจศาลแขวง ศาลแขวงไม่มีอำนาจพิจารณา ศาลแขวงจึงไม่มีอำนาจพิพากษากำหนดโทษได้ จำเลยคนที่ถูก ฟ้องยังศาลแขวงก็จะได้รับแต่โทษในคดีหลังเท่านั้น ส่วนโทษในคดีแรกที่ศาลอาญาพิพากษาให้ รอกการกำหนดโทษไว้เป็นอันหลุดพ้นไป เพราะศาลแขวงซึ่งเป็นศาลในคดีหลังไม่มีอำนาจกำหนด โทษ ส่วนจำเลยอีกคนหนึ่งซึ่งถูกฟ้องยังศาลอาญานั้น ศาลอาญามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ได้ทุกตัวบทกฎหมาย ศาลอาญาจึงกำหนดโทษที่รอกการกำหนดไว้แก่จำเลยคนนั้นได้ จะเห็นได้ ชัดว่าจำเลยทั้งสองไม่ได้รับความยุติธรรมตามกฎหมาย เพราะคดีแรกจำเลยทั้งสองกระทำความผิด และได้รับการรอกการกำหนดโทษเหมือนกัน แต่เมื่อจำเลยทั้งสองมากระทำความผิดครั้งหลัง เช่นเดียวกัน คนหนึ่งกลับไม่ถูกกำหนดโทษ และไม่ต้องรับโทษที่รอกการกำหนดไว้ร่วมกับโทษ ในคดีหลัง ส่วนอีกคนหนึ่งกลับถูกกำหนดโทษและต้องได้รับโทษที่กำหนดนั้นบวกเข้ากับโทษ ในคดีหลัง ความคิดเห็นประการหลังที่เห็นว่า ถ้าคดีแรกเป็นคดีที่เกินอำนาจศาลแขวง ศาลแขวง จะกำหนดโทษที่รอไว้ในคดีแรกไม่ได้ จึงน่าจะไม่ต้อง

นอกจากเหตุผลทั้งสามประการที่กล่าวข้างต้นแล้วจะเห็นว่า อัตราโทษที่ศาลแขวงจะเป็นผู้กำหนดนั้นก็อยู่ในอำนาจของศาลแขวงที่จะกำหนดได้ เพราะในคดีแรกนั้นศาลชั้นต้นจะต้องลงโทษจำคุกไม่เกิน ๒ ปี เพราะถ้าจะลงโทษเกินกว่านี้ก็จะรอกการกำหนดโทษไม่ได้ อำนาจในการกำหนดโทษจึงจำกัดอยู่ในกำหนดเพียง ๒ ปี ซึ่งไม่เกินอำนาจศาลแขวง ถ้าศาลแขวงจะกำหนดโทษจำคุกเพียงหกเดือน ศาลแขวงโดยผู้พิพากษาคนเดียวก็เป็นผู้กำหนดได้ แต่ถ้าศาลแขวงจะกำหนดโทษจำคุกเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่เกินสองปีแล้ว ศาลแขวงก็ย่อมกำหนดโทษจำคุกจำเลยได้โดยให้ผู้พิพากษาอีกคนหนึ่งตรวจสำนวนและลงลายมือชื่อเป็นองค์คณะในคำพิพากษานั้น การกำหนดโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๘ เป็นการกระทำตามที่กฎหมายบังคับและให้อำนาจไว้ และการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลแขวงในกรณีเช่นนี้ไม่เป็นการขัดต่อพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เพราะคดีที่ศาลแขวงจะกำหนดโทษเป็นคดีที่ศาลเดิมจะพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกินสองปี จึงเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒(๕)

เหตุผลที่ควรจะกล่าวอีกประการหนึ่งคือ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๘ บัญญัติว่า “ให้ศาลที่พิพากษาคดีหลังกำหนดโทษที่รอกการกำหนดไว้ในคดีก่อนบวกเข้ากับโทษในคดีหลัง” ถ้าศาลในคดีหลังไม่ยอมกำหนดโทษ จะให้ศาลใดเป็นผู้กำหนดโทษ และถ้าไม่มีการกำหนดโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ บทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดโทษก็จะไม่มีผลบังคับจำเลยก็จะไม่ได้รับการลงโทษจากการกระทำความผิดของตน ซึ่งเจตนารมณ์ของกฎหมายคงจะไม่ประสงค์ให้เป็นเช่นนี้

การบวกโทษที่รอกการลงโทษไว้ การบวกโทษที่รอกการลงโทษไว้เป็นการนำเอาโทษที่ศาลในคดีก่อนพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดและกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยไว้ แต่ให้รอกการลงโทษที่กำหนดไว้้นั้นภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด เมื่อจำเลยมากระทำความผิดขึ้นอีกภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดไว้ และคดีนั้นอยู่ในอำนาจศาลแขวง เมื่อศาลแขวงจะพิพากษาคดีหลังว่า จำเลยกระทำความผิดและกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยในคดีหลัง ศาลแขวงก็ต้องนำเอาโทษที่ศาลในคดีก่อนกำหนดและให้รอกการลงโทษจำเลยไว้มาบวกเข้ากับโทษในคดีหลังตามที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๘ บัญญัติบังคับและให้อำนาจไว้ เช่น ในคดีแรกศาลจังหวัดได้พิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยฐานทำร้ายร่างกายมีกำหนดหนึ่งปี แต่ให้รอกการลงโทษไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๘ ในคดีหลังศาลแขวงพิพากษาลงโทษจำเลยฐานลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๓๔ ให้จำคุกหกเดือน ศาลแขวงก็จะเอาโทษที่รอกไว้ในคดีแรกมาบวกเข้ากับโทษในคดีหลังเป็นจำคุกหนึ่งปีหกเดือน ศาลแขวงโดยผู้พิพากษาคนเดียวก็มีอำนาจพิพากษาคดีนั้นได้ไม่ถือว่าเกินอำนาจ เพราะกฎหมายบังคับให้ศาลแขวงต้องเอาโทษจำคุกที่รอก

การลงโทษไว้ในคดีแรกมาบวกเข้ากับโทษในคดีหลัง หรือสมมติว่า ในคดีแรกศาลจังหวัดลงโทษจำคุกจำเลยมีกำหนดสองปี แต่ให้รอการลงโทษจำคุกจำเลยไว้ในระยะเวลาที่กำหนด ต่อมาจำเลยกระทำความผิดในคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงภายในระยะเวลาดังกล่าว ศาลแขวงอาศัยอำนาจตามมาตรา ๑๕ วรรคสอง พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยสองปี เมื่อจะพิพากษา ศาลแขวงต้องเอาโทษจำคุกที่ศาลเดิมรอการลงโทษไว้มาบวกเข้ากับโทษจำคุกของศาลแขวงในคดีหลังรวมเป็นโทษจำคุกสี่ปี ศาลแขวงก็มีอำนาจพิพากษาได้ ไม่ถือว่าเกินอำนาจ เพราะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๘ บังคับให้ศาลแขวงต้องเอาโทษที่รอการลงโทษไว้มาบวกเข้ากับโทษในคดีหลัง

ข้อสังเกตเกี่ยวกับพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒ (๕)

โทษจำคุกและกักขัง พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒ (๕) บัญญัติถึงอำนาจผู้พิพากษาคนเดียวว่าจะลงโทษจำคุกเกินหกเดือนหรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือปรับนั้นอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กำหนดแล้วไม่ได้ ศาลแขวงโดยผู้พิพากษานั่งพิจารณาพิพากษาคนเดียวก็มีอำนาจเช่นเดียวกันกับผู้พิพากษาคนเดียว คือจะพิพากษาลงโทษจำคุกเกินหกเดือนไม่ได้ เว้นแต่จะได้ปฏิบัติตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๕ วรรคสอง ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือว่า ในกรณีที่มีโทษปรับรวมกับโทษจำคุก เช่น ศาลแขวงลงโทษจำคุกหกเดือน ปรับหนึ่งหมื่นบาท ถ้าจำเลยไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๙, ๓๐ คือ เปลี่ยนโทษปรับเป็นโทษกักขังแทนค่าปรับ ในอัตราค่าปรับ ๗๐ บาทต่อชั่งหนึ่งวัน ถ้าจำเลยไม่เสียค่าปรับจะต้องถูกชั่งแทนค่าปรับ มีกำหนด ๑๔๒ วัน หรือสี่เดือนเศษ ดังนี้ ศาลแขวงจะพิพากษาให้จำคุกหกเดือนและกักขังอีกสี่เดือนเศษได้หรือไม่ มักจะมีผู้ตอบว่า กักขังไม่ใช่โทษ เพราะเป็นการกักขังแทนค่าปรับเท่านั้นเอง ศาลแขวงจึงมีอำนาจกักขังได้ ซึ่งเป็นการเข้าใจผิดเกี่ยวกับคำว่า “กักขัง” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘ จะเห็นได้ชัดว่า กักขังเป็นโทษอย่างหนึ่งในห้าอย่างที่ประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๑๘ บัญญัติไว้ ที่ศาลแขวงมีอำนาจกักขังได้ แม้ได้พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยถึงหกเดือนแล้วก็ตาม เพราะพระธรรมนูญศาลยุติธรรมไม่ได้บัญญัติห้ามลงโทษกักขังรวมกับโทษจำคุก นอกจากนี้เหตุที่มีความเข้าใจสับสนอีกประการหนึ่งก็คือ บางคนเข้าใจว่าศาลแขวงกักขังรวมกับโทษจำคุกเกินหกเดือนไม่ได้ เพราะพระธรรมนูญศาลยุติธรรมห้ามมิให้ศาลแขวงจำคุกเกินหกเดือน นอกจากจะปฏิบัติตามมาตรา ๑๕ วรรคสอง โดยเอาคำว่า “กักขัง” กับคำว่า “จำคุก” มาปะปนกัน พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒ (๕) ห้ามเฉพาะโทษ “จำคุก” ไม่ให้จำคุกเกินหกเดือน กักขังแม้จะเป็นโทษตามประมวลกฎหมายอาญา แต่กักขังก็ไม่ใช่โทษจำคุก ดังนั้นบทบัญญัติที่จำกัดห้ามตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒ (๕) เรื่องโทษจำคุก จึงไม่นำมาใช้แก่โทษกักขัง ศาลแขวงโดยผู้พิพากษาคนเดียวจึงมี

อำนาจลงโทษจำคุกหกเดือนและสั่งให้กักขังจำเลยต่อจากโทษจำคุกอีกได้

กักกัน มีคำที่คล้ายคลึงกับคำว่า กักขัง อีกคำหนึ่งคือ “กักกัน” การกักกันเป็นการควบคุมผู้กระทำความผิดติดนินสัยไว้ภายในเขตกำหนด เพื่อป้องกันการกระทำความผิด เพื่อติดนินสัยและเพื่อฝึกอาชีพ กักกันนี้ไม่ใช่โทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘ แต่เป็นหนึ่งในห้าอย่างของวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๙^(๑) ซึ่งศาลมีอำนาจกำหนดไว้ในคำพิพากษา เพื่อความปลอดภัยและความสงบสุขของประชาชน ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๔๐ และ ๔๑ การกักกันมีระยะเวลาตามที่ศาลจะได้กำหนดไว้ โดยจะพิพากษาให้กักกันมีกำหนดเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสามปีและไม่เกินสิบปีก็ได้ และศาลแขวงก็มีอำนาจพิพากษาให้กักกันได้ภายในระยะเวลาดังกล่าวเช่นเดียวกับศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาอื่น ๆ

การควบคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล การควบคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล ศาลแขวงมีอำนาจสั่งได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๔๙ ในกรณีที่จำเลยกระทำความผิดเกี่ยวเนื่องกับการเสพย์สุราเป็นอาชญาหรือการเป็นผู้ติดยาเสพย์ติดให้โทษ ศาลอาจกำหนดห้ามในคำพิพากษามีให้จำเลยเสพย์สุราหรือยาเสพย์ติดให้โทษภายในระยะเวลาสองปีนับแต่วันพ้นโทษหรือวันรอกการกำหนดโทษหรือวันรอกการลงโทษ หากจำเลยไม่ปฏิบัติตามที่ศาลกำหนด ศาลก็จะสั่งให้ส่งไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลเป็นเวลาไม่เกินสองปีก็ได้ การคุมตัวดังกล่าวไม่ใช่โทษจำคุกดังที่บัญญัติไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒(๕) กำหนดระยะเวลาคุมตัวจึงไม่ถูกจำกัดห้ามโดยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒ (๕) ศาลแขวงจึงมีอำนาจสั่งให้ส่งไปคุมตัวต่อจากโทษจำคุกอีกได้

ริบทรัพย์ เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๒ บัญญัติให้ริบทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด ศาลแขวงจึงมีอำนาจริบทรัพย์ดังกล่าวโดยไม่ต้องคำนึงว่าทรัพย์สินที่เป็นของกลางในคดีนั้นจะมีราคาอย่างน้อยเพียงใด

วิธีการพิเศษ ศาลแขวงมีอำนาจพิพากษาให้ใช้วิธีการพิเศษแก่จำเลยตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับความผิดอาญา เช่น การสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ เมื่อจำเลยกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก^(๒) ดังนี้ เป็นต้น

(๑) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๔๕๕/๒๕๑๑ (ประชุมใหญ่), ๒๔/๒๕๑๓

(๒) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๔๕๕/๒๕๐๖

บทที่ ๒

ตอนที่ ๑

ศาลจังหวัด

ศาลจังหวัด เดิมมีชื่อว่าศาลเมือง เขตอำนาจของศาลเมืองปรากฏตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ. ๑๒๗ มาตรา ๒๐ ว่า “ศาลเมืองบังคับคดีได้แต่เขตเมืองที่ศาลตั้งอยู่” ซึ่งหมายถึงว่า เขตอำนาจของศาลเมืองมีอยู่ตามเขตการปกครองท้องถิ่นนั้นเอง ศาลเมืองได้เปลี่ยนชื่อเป็นศาลจังหวัดตามประกาศกระทรวงยุติธรรม ลงวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๔๕๙ ในปัจจุบันพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๔(๒) บัญญัติให้ศาลจังหวัดมีเขตตามที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลจังหวัดกำหนดไว้ เขตของศาลจังหวัดจึงมีทั้งที่จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติและไม่ได้จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติ ที่ไม่ได้จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติก็คือศาลจังหวัดที่เปลี่ยนชื่อจากศาลเมืองมานั่นเอง

ในจังหวัดหนึ่ง ๆ จะมีศาลจังหวัดตั้งอยู่หนึ่งศาลเป็นอย่างน้อย แต่จังหวัดหนึ่งอาจมีศาลจังหวัดหลายศาลก็ได้ ทั้งนี้สุดแล้วแต่ความกว้างใหญ่ของจังหวัด จำนวนประชาชนพลเมืองและจำนวนคดีมีมากน้อยเพียงใด รวมทั้งการคมนาคมในจังหวัดนั้นด้วย ถ้าหากอำเภอใดในจังหวัดนั้นมีประชาชนหนาแน่น มีคดีความมากมาย และการคมนาคมระหว่างตัวจังหวัดกับอำเภอดังกล่าวไม่สะดวก ความจำเป็นในการตั้งศาลจังหวัดเพิ่มขึ้นก็อาจมีขึ้นได้

ในปัจจุบันมีหลายจังหวัดที่มีศาลจังหวัดมากกว่าหนึ่งศาล เช่น กรุงเทพมหานคร มีศาลจังหวัดมีนบุรี มีเขตอำนาจในท้องที่เขตมีนบุรี เขตหนองจอก และเขตลาดกระบัง แขวงท่าแร้ง แขวงสายไหม แขวงออเงิน เขตบางเขน แขวงคันนายาว แขวงสะพานสูง เขตบึงกุ่ม และแขวงจรัลเข้บัว เขตลาดพร้าว ซึ่งอยู่ในกรุงเทพมหานคร เขตอื่น นอกจากนี้ขึ้นอยู่ในเขตอำนาจของศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลอาญากฎหมายกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี และศาลอาญารธนบุรี

จังหวัดเชียงใหม่ มีศาลจังหวัดฝาง มีเขตอำนาจตลอดท้องที่อำเภอฝาง และอำเภอแม่เฒ่า ส่วนอำเภออื่นอยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดนครศรีธรรมราช มีศาลจังหวัดปากพนัง มีเขตอำนาจตลอดท้องที่อำเภอปากพนัง อำเภอหัวไทร และอำเภอเชียรใหญ่ ศาลจังหวัดทุ่งสง มีเขตอำนาจตลอดท้องที่อำเภอทุ่งสง อำเภอฉวาง อำเภอทุ่งใหญ่ อำเภอพิปูน และอำเภอร่อนพิบูลย์ ส่วนอำเภออื่นนอกจากที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัดปากพนังและศาลจังหวัดทุ่งสงแล้ว อยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ ๒ ศาลจังหวัดสาขา^(๑)

ได้กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วว่า เมื่อมีเหตุฉุกเฉินหรือเป็นความจำเป็น ศาลมีอำนาจที่จะกำหนดนั่งพิจารณา ณ สถานที่อื่นได้ โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๕ เมื่อมีเหตุดังกล่าวหรือมีความจำเป็นเกิดขึ้นนาน ๆ หรือบ่อยครั้งขึ้น และเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ความคิดที่จะตั้งศาลสาขาจึงเกิดขึ้น ในปัจจุบันจึงมีการตั้งศาลจังหวัดสาขาขึ้น โดยศาลจังหวัดสาขานั้นได้จัดตั้งขึ้นตามคำสั่งของผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัด และมีอำนาจเพียงเท่าที่ศาลจังหวัดเดิมจะกำหนด การจัดตั้งศาลจังหวัดสาขาทำนองนี้คงจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะเป็นการให้ความสะดวกแก่ประชาชนที่มีความเดือดร้อนได้โดยรวดเร็ว ไม่ต้องใช้วิธีการจัดตั้งศาลตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๖ ซึ่งมีพิธีรีตองมาก ตัวอย่างของศาลจังหวัดสาขา และอำนาจของศาลจังหวัดสาขา คือ ศาลจังหวัดสีคิ้ว (ปากช่อง) ซึ่งเป็นศาลสาขาของศาลจังหวัดสีคิ้ว เปิดทำการเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๒๗ และศาลจังหวัดกาญจนบุรี (ทองผาภูมิ) ซึ่งเป็นศาลสาขาของศาลจังหวัดกาญจนบุรี เปิดทำการเมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๓

ศาลจังหวัดสีคิ้ว (ปากช่อง)

ศาลจังหวัดสีคิ้ว (ปากช่อง) เป็นศาลซึ่งตั้งขึ้นโดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๕ มีเขตอำนาจตามเขตอำนาจของสถานีตำรวจภูธรอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

อำนาจของศาลจังหวัดสีคิ้ว (ปากช่อง) คือ

๑. อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี ปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับนั้นอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้วไม่ได้ และผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน

๒. ทำการไต่สวน มีคำสั่งคำร้องขอรับเงินสินบนนำจับ

๓. ทำการไต่สวนและมีคำสั่งในการชั้นสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(๑) โปรดดูคำบรรยายนี้ หน้า ๕๐

๔. ทำการไต่สวนและมีคำสั่งคำร้องขอคัดฟ้อง ผากขัง และปล่อยชั่วคราวในคดีอาญา ทั้งปวงซึ่งอยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรอำเภอปากช่อง คดีอื่นนอกจากนี้ศาลจังหวัดสีคิ้ว (ปากช่อง) ไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา

ศาลจังหวัดกาญจนบุรี (ทองผาภูมิ)

ศาลจังหวัดกาญจนบุรี (ทองผาภูมิ) เป็นศาลซึ่งตั้งขึ้นตามคำสั่งของผู้พิพากษาหัวหน้า ศาลจังหวัดกาญจนบุรี โดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๕ ประกอบ กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕ เพื่อใช้อำนาจตามความในมาตรา ๒๑ และ ๒๒ แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ศาลจังหวัดกาญจนบุรี (ทองผาภูมิ) มีเขตอำนาจ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอทองผาภูมิและอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

อำนาจของศาลจังหวัดกาญจนบุรี (ทองผาภูมิ) มีดังนี้

๑. พิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุก ไม่เกินเจ็ดปีไม่ว่าจะมีโทษปรับหรือไม่ ที่เกิดขึ้นในท้องที่หรืออยู่ในอำนาจของสถานีตำรวจภูธร อำเภอทองผาภูมิและอำเภอสังขละบุรี

๒. ไต่สวนการชันสูตรพลิกศพที่ความตายเกิดในเขตอำเภอทองผาภูมิและอำเภอสังขละบุรี

๓. พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินห้าหมื่นบาท อันเกี่ยวข้องกับสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอทองผาภูมิและอำเภอสังขละบุรี หรือสิทธิหรือประโยชน์อันเกี่ยวกับทรัพย์สินเหล่านั้น หรือที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอทองผาภูมิและอำเภอสังขละบุรี

คดีอื่นนอกจากนี้ศาลจังหวัดกาญจนบุรี (ทองผาภูมิ) ไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา

ตอนที่ ๓

เขตศาลจังหวัดกลุ่มเขตศาลแขวง

เนื่องจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. ๒๔๙๙ ให้จัดตั้งศาลแขวงขึ้นในทุกจังหวัด ในจังหวัดหนึ่งจะมีศาลแขวงกี่ศาลก็ได้ ดังนั้นเมื่อศาลแขวง ไปตั้งขึ้นในจังหวัดใด เขตอำนาจของศาลแขวงก็ไปซ้อนอยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัด หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เขตอำนาจของศาลจังหวัดกลุ่มเขตอำนาจของศาลแขวงนั้นด้วย คู่ความจึงอาจนำคดีไปฟ้องได้ทั้งศาลแขวงและศาลจังหวัด เพื่อมิให้มีปัญหาในการนำคดีขึ้นสู่ศาล พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๔(๒) จึงจัดแบ่งอำนาจในการรับฟ้องคดีซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของ

ศาลทั้งสองไว้ว่า “บรรดาคดีซึ่งเกิดขึ้นในเขตศาลแขวงและอยู่ในอำนาจของศาลแขวงนั้น ถ้ายื่นฟ้องต่อศาลจังหวัด ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลจังหวัดนั้น ๆ ที่จะไม่ยอมรับพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งที่ยื่นฟ้องเช่นนั้นได้” โดยปกติถ้าเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงแล้ว ศาลจังหวัดจะไม่รับคดีดังกล่าวไว้พิจารณาพิพากษาในศาลจังหวัด^(๑) เว้นแต่จะมีเหตุพิเศษจริง ๆ ศาลจังหวัดจึงจะใช้ดุลพินิจว่าควรจะรับคดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลแขวงไว้พิจารณาพิพากษา เพราะศาลแขวงที่ตั้งขึ้นก็เพื่อจะแบ่งเบาภาระของศาลจังหวัด โดยแบ่งเอาคดีเล็ก ๆ ไปพิจารณาพิพากษาในศาลแขวง ศาลจังหวัดจึงไม่ควรจะเอื้อมือไปเอาคดีเหล่านั้นกลับมาพิจารณาพิพากษาให้เป็นภาระต่อไปอีก แต่ถ้าเป็นคดีที่เกิดขึ้นนอกเขตศาลแขวงหรือเกิดในเขตศาลแขวงแต่เกินอำนาจศาลแขวง ศาลจังหวัดจะใช้ดุลพินิจไม่รับฟ้องคดีดังกล่าวนี้ไม่ได้ อย่างไรก็ตาม หากศาลจังหวัดใช้ดุลพินิจรับเอาคดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลแขวงมาพิจารณาก็ดี หรือมีพฤติการณ์ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศาลจังหวัดได้ยอมรับเอาคดีของศาลแขวงมาพิจารณาก็ดี ภายหลังศาลจังหวัดจะปฏิเสธไม่ดำเนินการพิจารณาคดีดังกล่าวนั้นต่อไปไม่ได้ เพราะเมื่อได้ใช้ดุลพินิจยอมรับคดีไว้พิจารณาแล้วก็ต้องพิจารณาต่อไปจนเสร็จสำนวน ถ้าจะไม่รับก็ต้องสั่งไม่รับเสียตั้งแต่ยื่นฟ้อง ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๙๕/๒๕๐๙ ว่า อำนาจศาลจังหวัดที่ใช้ดุลพินิจสั่งรับหรือไม่รับคดีในอำนาจศาลแขวงแต่มายื่นฟ้องต่อศาลจังหวัด ตามมาตรา ๑๔(๒) ศาลจังหวัดจะต้องสั่งไม่รับตั้งแต่เมื่อมีการยื่นฟ้องการที่ศาลจังหวัดสั่งไต่สวนมูลฟ้องและรับคดีไว้พิจารณาจนเสร็จสำนวนแล้วจึงมาสั่งไม่รับโดยอ้างว่าเป็นคดีอยู่ในอำนาจศาลแขวงเช่นนี้ไม่ชอบเพราะการที่ศาลจังหวัดดำเนินกระบวนการพิจารณาไปยอมแสดงว่าใช้ดุลพินิจยอมรับคดีไว้อยู่ในตัว จึงต้องพิจารณาคดีต่อไป

ตอนที่ ๔

อำนาจของศาลจังหวัด

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๖ บัญญัติว่า “ศาลจังหวัดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวง” ซึ่งมีความหมายว่า ศาลจังหวัดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาได้ทุกตัวบทกฎหมาย ไม่ว่าจะคดีแพ่งนั้นจะเป็นคดีมีข้อพิพาทหรือไม่ คดีไม่มีทุนทรัพย์หรือคดีมีทุนทรัพย์มากน้อยเท่าใด หรือคดีอาญานั้นจะมีอัตราโทษสูงต่ำเพียงใด ศาลจังหวัดย่อมพิจารณาพิพากษาได้ และยังพิจารณาพิพากษาคดีล้มละลายได้ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๔๘๓ มาตรา ๑๔๙ อีกด้วย

(๑) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๒๗/๒๕๒๒, ๒๐๑๙/๒๕๒๔

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ศาลจังหวัดจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาได้ทุกตัวบทกฎหมาย แต่ศาลจังหวัดก็ยังถูกจำกัดอำนาจมิให้พิจารณาพิพากษาคดีบางประเภทแม้คดีเหล่านั้นจะเป็นคดีแพ่งและคดีอาญาก็ตาม คดีที่ศาลจังหวัดถูกจำกัดห้ามมิให้พิจารณาพิพากษา คือ คดีครอบครัว และคดีอาญาที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกระทำความผิด ซึ่งจะต้องขึ้นศาลเยาวชนและครอบครัว ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ คดีแรงงานที่จะต้องขึ้นศาลแรงงานตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. ๒๕๒๒ และคดีภาษีอากรตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. ๒๕๒๗ สำหรับคดีครอบครัวและคดีอาญาที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกระทำความผิดนั้น ศาลจังหวัดเฉพาะในจังหวัดที่มีศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดตั้งอยู่ หรือมีแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดเท่านั้นจึงจะถูกจำกัดห้ามมิให้พิจารณาพิพากษาคดีเหล่านี้ ส่วนศาลจังหวัดอื่นที่ไม่มีได้มีศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดตั้งอยู่ในเขตอำนาจ หรือมิได้มีแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดนั้น ก็ยังคงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวและคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดได้

บทที่ ๓

ตอนที่ ๑

ศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญารธนบุรี

ศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญารธนบุรีจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ ทั้งนี้เพื่อแบ่งเบาภาระของศาลแพ่งและศาลอาญาซึ่งตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากประชาชนพลเมืองในกรุงเทพมหานครเพิ่มจำนวนมากขึ้น คดีความก็มากขึ้น จนทำให้ห้องพิจารณาของศาลแพ่งและศาลอาญาไม่พอที่จะพิจารณาคดี ประกอบกับการจราจรในกรุงเทพมหานครคับคั่ง ทำให้ประชาชนไม่ได้รับความสะดวกในการไปมาติดต่อกับศาล โดยเฉพาะประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตจังหวัดธนบุรีเดิม จึงได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญารธนบุรีขึ้น และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๐ มาตรา ๗ ให้ยกเลิกมาตรา ๓ แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรมฉบับเดิม ให้ใช้มาตรา ๓ ที่แก้ไขใหม่^(๑) โดยให้มีศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญารธนบุรีเป็นศาลชั้นต้นด้วย ศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญารธนบุรีเปิดทำการเมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๒๔ โดยที่ทำการศาลทั้งสองตั้งอยู่ในเขตบางขุนเทียน

(๑) โปรดดูพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๓๒ มาตรา ๖

ตอนที่ ๒

เขตของศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญาธนบุรี

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๓๒ มาตรา ๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๔ แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๐ และให้ใช้มาตรา ๑๔ ที่แก้ไข^(๑) ตามมาตรา ๑๔ (๓) ระบุให้ศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญาธนบุรีมีเขตตามที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญาธนบุรีกำหนดไว้ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญาธนบุรี พ.ศ. ๒๕๒๐ กำหนดให้ศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญาธนบุรีมีเขตอำนาจตลอดท้องที่เขตคลองสาน เขตตลิ่งชัน เขตธนบุรี เขตบางกอกน้อย เขตบางกอกใหญ่ เขตบางขุนเทียน เขตภาษีเจริญ เขตราชเทวี และเขตหนองแขม เขตเหล่านี้คือเขตอำเภอซึ่งเป็นเขตจังหวัดธนบุรีเดิมนั่นเอง

ตอนที่ ๓

เขตของศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญาธนบุรี

กลุ่มเขตศาลแขวง

เขตของศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญาธนบุรีตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๔ ที่แก้ไขเพิ่มเติมมีเขตเช่นเดียวกับเขตของศาลแขวงธนบุรี ศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญาธนบุรีจึงมีเขตกลุ่มเขตศาลแขวงธนบุรี ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงธนบุรีจึงอาจนำไปฟ้องยังศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญาธนบุรีได้ตามลำดับ แต่ก็อยู่ในดุลพินิจของศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญาธนบุรีที่จะรับหรือไม่รับคดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลแขวงธนบุรีไว้พิจารณาทำนองเดียวกับที่ได้กล่าวไว้ในเรื่องเขตศาลจังหวัดกลุ่มเขตศาลแขวง

ตอนที่ ๔

อำนาจของศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญาธนบุรี

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๓๒ มาตรา ๗ บัญญัติให้ศาลแพ่งธนบุรีมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทั้งปวง และศาลอาญาธนบุรีมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวง ซึ่งหมายความว่าศาลแพ่ง

(๑) โปรดดูพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๓๒ มาตรา ๖

ธนบุรีมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งซึ่งอยู่ในเขตของศาลแพ่งธนบุรีได้ทุกตัวบทกฎหมาย รวมทั้งคดีล้มละลายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๑๔๙ ด้วย ส่วนศาลอาญาธนบุรีมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลอาญาธนบุรีได้ทุกตัวบทกฎหมาย รวมทั้งคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๐ อีกด้วย แต่สิทธิของผู้เสียหายในการร้องขอให้ใช้ราคาทรัพย์สินไม่ถูกจำกัดตั้งเช่นสิทธิของผู้เสียหายในศาลแขวง ผู้เสียหายในศาลอาญาธนบุรีอาจเรียกร้องขอให้ใช้ราคาทรัพย์สินตามราคา ที่แท้จริงจำนวนเท่าใดก็ได้

ศาลแพ่งธนบุรีแม้จะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งได้ทุกตัวบทกฎหมาย และศาลอาญาธนบุรีมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้ทุกตัวบทกฎหมายก็ตาม แต่ทั้งศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญาธนบุรีก็ถูกจำกัดอำนาจมิให้พิจารณาพิพากษาคดีบางประเภทเช่นเดียวกับศาลจังหวัด คือศาลแพ่งธนบุรีไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัว คดีแรงงาน และคดีภาษีอากร และศาลอาญาธนบุรีไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน กระทำความผิด โดยเหตุผลเช่นเดียวกับที่กล่าวไว้ในเรื่องศาลจังหวัด(๑)

บทที่ ๔

ตอนที่ ๑

ศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลอาญากรุงเทพใต้

เช่นเดียวกับกับการจัดตั้งศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญาธนบุรี เหตุผลในการจัดตั้งศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลอาญากรุงเทพใต้ก็คือ เนื่องจากมีคดีความเกิดขึ้นมากในกรุงเทพมหานครตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และการจราจรในกรุงเทพมหานครที่แออัด ทำให้ประชาชนที่มาติดต่อกับศาลได้รับความเดือดร้อนลำบาก ไม่สามารถเดินทางมาศาลได้ทันกำหนดเวลา ทำให้เกิดการขาดนัดพิจารณาคดีขึ้นบ่อย ๆ และการที่มาศาลไม่ทันเวลาเนื่องจากการจราจรติดขัดไม่อาจอ้างเป็นสาเหตุสำคัญเพื่อขอพิจารณาคดีใหม่ได้ กระทรวงยุติธรรมจึงต้องหาหนทางที่จะไม่ให้เกิดผลเสียหายแก่คู่ความ โดยขยับขยายให้ศาลได้ไปอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากยิ่งขึ้น และเนื่องจากเขตกรุงเทพมหานครตอนใต้มีประชาชนอยู่หนาแน่นและมีคดีความมากกับการจราจรบริเวณกรุงเทพมหานครตอนใต้หนาแน่นและติดขัดอยู่เกือบตลอดเวลา กระทรวง

(๑) โปรดดูคำบรรยายนี้หน้า ๑๐๓

ยุติธรรมจึงได้จัดตั้งศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลอาญากรุงเทพใต้ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ โดยมีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลอาญากรุงเทพใต้ พ.ศ. ๒๕๓๒ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๒

ตอนที่ ๒

เขตของศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลอาญากรุงเทพใต้

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๓๒ มาตรา ๓ แก้ไขเพิ่มเติมความในมาตรา ๓ แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๐ โดยให้มีศาลชั้นต้นในกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นอีก ๒ ศาล คือ ศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลอาญากรุงเทพใต้ และแก้ไขมาตรา ๑๔ โดยบัญญัติให้ศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลอาญากรุงเทพใต้มีเขตตามที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลอาญากรุงเทพใต้ได้กำหนดไว้ ซึ่งตามพระราชบัญญัตินี้ มาตรา ๔ ได้กำหนดให้ศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลอาญากรุงเทพใต้มีเขตตลอดท้องที่เขตบางรัก เขตปทุมวัน เขตบ่อมปราบศัตรูพ่าย เขตพระโขนง เขตยานนาวา และเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ ๓

เขตของศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลอาญากรุงเทพใต้

กลุ่มเขตศาลแขวง

เขตของศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลอาญากรุงเทพใต้ ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๔ ที่แก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวข้างต้น มีเขตกลุ่มเขตอำนาจของศาลแขวงพระนครใต้ ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวงพระนครใต้ จึงอาจนำมาฟ้องยังศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลอาญากรุงเทพใต้ได้ตามลำดับ แต่ก็อยู่ในดุลพินิจของศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลอาญากรุงเทพใต้ที่จะรับหรือไม่รับคดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลแขวงพระนครใต้ไว้พิจารณาทำนองเดียวกับที่ได้กล่าวไว้ในเรื่องเขตของศาลจังหวัดกลุ่มเขตศาลแขวง

ตอนที่ ๔

อำนาจของศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลอาญากรุงเทพใต้

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๓๒ มาตรา ๗ บัญญัติให้ศาลแพ่ง